

Studiematerial om imperialismen

Kommunistiska Föreningen

Maj 2021

Innehållsförteckning:

Förord

V.I. Lenin: *Imperialismen som ett särskilt stadium av kapitalismen* (Kapitel VII i ”Imperialismen som kapitalismens högsta stadium”) – 1916

J.V. Stalin: *Det andra världskrigets ursprung och karaktär* – tal 1946

Det internationella läget – Verksamhetsberättelse för Sveriges Kommunistisk Arbetarparti – 1982

Tron Ögrim: *Kapitalismen byter chef – Världshistoriska konsekvenser av att Kina går förbi USA* – 2005

Rickard B. Turesson: *Vart leder den interimperialistiska rivaliteten ?* – 2020

Pål Steigan: *De superrike som klass* – egen blogg 2021

Litteratur för självstudier

Förord

Detta kompendium innehåller ett antal texter, som beskriver imperialismens framväxt till dags dato. Själva grundpelaren i all teoribildning om imperialismen är naturligtvis Lenins ”Imperialismens som kapitalismens högsta stadium”. Kompendiet innehåller ett utdrag från denna bok, men det bästa är att läsa hela boken (som också finns på nätet – se litteraturförteckningen). Lenin och alla andra marxister utgick naturligtvis från Marx, som emellertid aldrig skrev någon sammanhållen text om imperialismen, än mindre behandlade den ekonomiska imperialismen uttryckligen. Däremot påvisade Marx hur kapitalismen förutsatte kolonialismen och utrikeshandelns framväxt; de stora transnationella företagen fanns ännu inte på Marx tid. En sammanfattning av Marx betydelse därvidlag återfinns i Tom Kemps ”Teorier om imperialismen”, sid. 6 – 20 (se litteraturförteckningen).

Imperialismen har hittills lett till två världskrig – och otaliga regionala och lokala krig. Samtidigt är det viktigt att hålla isär första och andra världskriget och inte inbilla sig att nästa världskrig, eller styrkemätning mellan olika imperialistiska supermakter, med nödvändighet måste efterlikna någon av föregångarna in i minsta detalj. Varje tid kräver sin konkreta analys. Stalins text belyser skillnaden mellan första och andra världskrigets karaktär.

Rivalitet mellan imperialistiska stormaktsblock har alltså resulterat i två världskrig. I det första stod Tyskland och Österrike-Ungern med allierade mot Storbritannien, Frankrike, Tsarryssland (med USA som senare allierad); första världskriget gav också upphov till oktoberrevolutionen, som också påverkade styrkeförhållanden under andra världskriget. Det andra världskriget inleddes som ett krig mellan Tyskland/Österrike å ena sidan och Storbritannien/Frankrike å den andra, men övergick till ett allmänt världskrig efter Nazitysklands angrepp mot Sovjetunionen och Japans på Pearl Harbor. Sovjetunionen, USA och Storbritannien i allians med folken i de länder, som axelmakterna hade ockuperat, främst Kina, besegrade till slut Nazityskland, Japan och Italien. Det andra världskriget ledde till att Kina blev socialistiskt och att det bildades en rad folkdemokratier bildades i Östeuropa; en tredjedel av mänskligheten tillhörde i ett slag det socialistiska lägret.

I och med revisionisternas maktövertagande 1956 degenererade Sovjetunionen successivt till en socialimperialistisk supermakt, varvid rivaliteten med USA fick en ny karaktär. Just denna rivalitet upphörde när Sovjetunionen kollapsade 1991. Under en tid var USA ensam supermakt på täppan, men det stod snart klart att USA skulle få en ny rival, Kina, på halsen. Kina urartade på samma sätt som Sovjetunionen efter Deng Xiaopings maktövertagande. I dag är Kina ekonomiskt lika starkt som USA (som Sovjetunionen aldrig var) och kommer förmodligen uppnå militär jämvikt runt 2030. De övriga dokumenten i studiematerialet analyserar utvecklingen efter andra världskriget. Imperialismakter leds alltid av respektive finanskapital; det sista dokumentet tar upp det internationella finanskapitalets växande rikedomar och därmed makt.

Marxistiskt Forum nr 2/2021, som utkommer i höst, kommer att innehålla ett temanummer om imperialismen.

Studiefrågor publiceras separat.

Maj 2021

I.

V.I. Lenin: VII. Imperialismen som ett särskilt stadium av kapitalismen

Vi måste nu försöka dra vissa slutsatser av och sammanfatta det, som ovan sagts om imperialismen. Imperialismen växte fram som en utveckling och en direkt fortsättning av kapitalismens grundläggande egenskaper i allmänhet. Men kapitalismen blev kapitalistisk imperialism först på ett bestämt, mycket högt stadium av sin utveckling, när några av kapitalismens grundegenskaper började förvandlas till sin motsats, då de drag, som karakteriserar epoken av övergång från kapitalismen till en högre ekonomisk och social struktur, utformades och uppenbarades över hela linjen. Det ekonomiskt grundläggande i denna process är, att den kapitalistiska fria konkurrensen avlöses av kapitalistiska monopol. Den fria konkurrensen är den grundläggande egenskapen hos kapitalismen och varuproduktionen överhuvud taget. Monopolet är den direkta motsatsen till den fria konkurrensen, men vi har bevittnat hur denna började förvandlas till monopol, då den skapade storproduktionen, undanträngde smådriften, ersatte storföretaget med jätteföretag, drev koncentrationen av produktionen och kapitalet så långt, att därur framväxte och framväxer monolet: karteller, syndikat och truster, och - sammansmältande med dem - kapitalet hos något 10-tal banker, vilka råder över miljarder. Men samtidigt som monopolen växer fram ur den fria konkurrensen, upphäver de den inte, utan de existerar över och vid sidan av densamma och framkallar härmed en mängd synnerligen skarpa och tillspetsade motsägelser, slitningar och konflikter. Monopolet utgör övergången från kapitalismen till en högre ordning.

Ifall det vore nödvändigt att ge en så kort definition som möjligt av imperialismen, så måste man säga, att imperialismen är kapitalismens monopolistiska stadium. En sådan definition skulle innehålla det mest väsentliga, ty å ena sidan är finanskapitalet några få monopolistiska storbankers bankkapital, sammansmält med de monopolistiska industrisammanslutningarnas kapital, och å andra sidan är världens uppdelning övergången från en kolonialpolitik, som ohämmat utvecklats över de områden, vilka icke besatts av någon kapitalistisk makt, till en kolonialpolitik, som består i monopolistisk besittning av den fullständigt uppdelade jorden.

Men alltför korta definitioner är, om också bekväma, ty de sammanfattar det viktigaste, dock otillräckliga så snart man ur dem måste speciellt härleda ytterst väsentliga drag hos den företeelse, som det gäller att definiera. Vi måste därför - utan att glömma, att alla definitioner överhuvud taget har en villkorlig och relativ betydelse, då en definition aldrig kan omfatta de allsidiga förbindelserna hos en företeelse i full utveckling - ge en sådan definition av imperialismen, som innefattar dess följande fem viktigaste kännetecken:

1. Koncentration av produktion och kapital, vilken uppnått ett så högt utvecklingsstadium, att den skapat monopolen, vilka spelar en avgörande roll i det ekonomiska livet.
2. Bankkapitalets sammansmältning med industrikapitalet och uppkomsten av en finansoligarki på grundval av detta "finanskapital".

3. Kapitalexporten, till åtskillnad från varuexporten, erhåller synnerlig betydelse.
4. Internationella monopolistiska sammanslutningar av kapitalister, vilka delar världen mellan sig, bildas.
5. Jordens territoriella uppdelning mellan de kapitalistiska stormakterna är avslutad.

Imperialismen är kapitalismen på det utvecklingsstadium, då monopolens och finanskapitalets herravälde utformats, då kapitalexporten blivit särskilt betydelsefull, då världens uppdelning mellan de internationella trusterna börjat, och uppdelningen av hela jordens territorium mellan de största kapitalistiska länderna fullbordats.

Vi skall senare se, hur imperialismen kan och måste definieras på ett annat sätt, om man inte blott tar hänsyn till de grundläggande rent ekonomiska begreppen (till vilka den ovan anförda definitionen inskränker sig), utan också hänsyn till den plats i historien, som detta stadium av kapitalismen intar i förhållande till kapitalismen överhuvud taget, eller hänsyn till förhållandet mellan imperialismen och de två huvudriktningarna inom arbetarrörelsen. Men nu bör det anmärkas, att imperialismen, enligt den angivna definitionen, otvivelaktigt utgör ett särskilt stadium i kapitalismens utveckling. För att ge läsaren en så väl grundad föreställning om imperialismen som möjligt, har vi med avsikt sökt anförda så många uttalanden som möjligt av *borgerliga* ekonomer, vilka varit tvungna att erkänna särskilt obestridligt fastställda fakta om den nuvarande kapitalistiska ekonomin. I samma syfte har vi anförut utförliga statistiska uppgifter, som just visar, i vilken grad bankkapitalet o.s.v. vuxit, uppgifter som just anger vari övergången från kvantitet till kvalitet, den utvecklade kapitalismens övergång till imperialism kommer till uttryck. Man behöver väl inte erinra om att alla gränser i naturen och i samhället är villkorliga och rörliga, att det vore meningslöst att strida t.ex. om, till vilket år eller årtionde imperialismens "slutgiltiga" befästade hänför sig.

Men strida om definitionen av imperialismen måste man framför allt med Karl Kautsky, den ledande marxistiske teoretikern från den s.k. Andra internationalens epok, d.v.s. de tjugofem åren mellan 1889 och 1914. Mot de grundläggande idéer, vilka uttryckts i vår ovan anförda definition av imperialismen, uppträdde Kautsky alldeles avgjort 1915, ja, redan i november 1914 och förklarade, att imperialismen inte borde förstås såsom en "fas" eller ett stadium av ekonomin, utan såsom en politik, nämligen en bestämd politik, som finanskapitalet "föredrar" att använda, att imperialismen inte får "identifieras" med den "moderna kapitalismen", att ifall man med imperialism förstår alla den "moderna kapitalismens företeelser" - karteller, protektionism, finansmännens herravälde, kolonialpolitik - då leder frågan om imperialismens nödvändighet för kapitalismen till den "plattaste tautologi", ty då är "imperialismen naturligtvis ett livsvillkor för kapitalismen" o.s.v. Kautskys tanke uttrycker vi noggrannast genom att citera hans definition av imperialismen, vilken riktar sig direkt mot kärnan i de av oss utvecklade idéerna (ty invändningarna från de tyska marxisternas läger, vilka under en följd av år propagerat liknande idéer, är för länge sedan kända av Kautsky såsom invändningar från en bestämd riktning inom marxismen).

Kautskys definition lyder som följer:

"Imperialismen är en produkt av den högt utvecklade industrikapitalismen. Den består i varje industriell kapitalistisk nations strävan efter att underkua och med sig förena ett allt större *agrar*-område (kursiverat av Kautsky) utan hänsyn till, av vilka nationer det bebos." [87*]

Denna definition är absolut värdelös, ty den framhäver ensidigt, d.v.s. godtyckligt blott den nationella frågan (låt vara att denna fråga är synnerligen viktig såväl i och för sig som i förhållande till imperialismen), förbinder denna fråga godtyckligt och *oriktigt endast* med industrikapitalet i de länder, vilka annekterar andra nationer, och skjuter lika godtyckligt och oriktigt annexionen av agrarområden i förgrunden.

Imperialismen är strävan efter annexioner - det är innehållet i den *politiska* delen av Kautskys definition. Den är riktig men ytterst ofullständig, ty politiskt är imperialismen överhuvud taget en strävan efter våld och reaktion. Det som sysselsätter oss här är emellertid sakens *ekonomiska* sida, vilken Kautsky *själv* infört i *sin* definition. Oriktigheterna i Kautskys definition är uppenbara. Karakteristiskt för imperialismen är ju *inte* industri-, utan finanskapitalet. Det är ingen tillfällighet att i Frankrike just *finans*-kapitalets särskilt snabba utveckling, vid sidan av industrikapitalets försvagande, sedan 1880-talet framkallat en ytterst starkt skärpning av den annexionistiska (koloniala) politiken. Karakteristiskt för imperialismen är just dess strävan efter att annektera *inte blott* agrarområden utan även högt utvecklade industriområden (Tysklands lystnad efter Belgien, Frankrikes efter Lothringen). Att delningen av världen redan fullbordats tvingar nämligen för det första staterna att vid en *nyuppdelning* sträcka händerna efter *alla slags* områden, och för det andra är det betecknande för imperialismen att ett fåtal stormakter tävlar om hegemonin, d.v.s. strävar efter att bemäktiga sig områden inte så mycket direkt för sig själva som för att försvaga motståndaren och undergräva *hans* hegemoni (Belgien är särskilt av betydelse för Tyskland som stödjepunkt mot England, och för England är Bagdad av betydelse som stödjepunkt mot Tyskland, o.s.v.).

Kautsky åberopar i synnerhet - och upprepade gånger - engelsmännen och gör gällande, att de skulle ha fastställt den rent politiska betydelsen av ordet imperialism i hans - Kautskys - mening. Låt oss ta engelsmannen Hobson. I hans år 1902 utkomna bok, Imperialismen, läser vi följande:

"Den nya imperialismen skiljer sig från den gamla för det första däri, att den ersätter ett enda växande imperiums strävanden men tävlande imperiers teori och praktik, varvid dessa imperier alla ledes av samma önsknings om politisk expansion och kommersiell vinst, och för det andra däri, att finansintressena eller kapitalplaceringens intressen råder över handelsintressena".[\[88*\]](#)

Vi ser, att Kautsky absolut har orätt i sak, när han åberopar sig på engelsmännen i allmänhet (han kunde möjligen åberopa sig på de vulgära engelska imperialisterna eller imperialismens direkta apologeter). Vi ser, att Kautsky, som gör anspråk på att fortfarande försvara marxismen, i själva verket tar ett steg bakåt i jämförelse med *socialliberalen* Hobson, som *riktigare* uppskattar de två "historiskt konkreta" (Kautskys definition utgör rent av ett hån mot vad som är historiskt konkret!) kännetecknen på den moderna imperialismen: 1) konkurrensen mellan *flera* imperialismers och 2) finansmannens dominerande roll i jämförelse med köpmannen. Men om frågan främst gäller, att ett industriland skulle annektera ett agrarland, så framhäves därmed köpmannens dominerande roll.

Kautskys definition är inte blott oriktig och omarxistisk. Den tjänar såsom grundval för ett helt system av åsikter, vilka över hela linjen bryter både med den marxistiska teorin och den marxistiska praktiken, och om detta skall vi tala senare. Det är omöjligt att på allvar ta den av Kautsky inledda striden om ord, huruvida kapitalismens nuvarande stadium bör kallas imperialism eller finanskapitalets stadium. Man kan kalla det hur man vill, det spelar ingen

roll. Sakens kärna ligger däri, att Kautsky skiljer imperialismens politik från dess ekonomi, då han pratar om annexionerna såsom den politik, vilken finanskapitalet "föredrar" att använda och emot denna ställer en annan borgerlig politik, som det skulle vara möjligt att föra på samma finanskapitalets bas. Följden härav är, att monopolen på det ekonomiska området skulle vara förenliga med ett icke-monopolistiskt, icke-våldsamt, icke-annexionistiskt handlingsätt i politiken. Följden härav är, att världens territoriella uppdelning, vilken slutförts just under finanskapitalets epok och utgör grundvalen för det egenartade i de nuvarande formerna för tävlan mellan de största kapitalistiska staterna, vore förenlig med en icke-imperialistisk politik. Resultatet blir ett undanskymmande, en avtrubning av de mest fundamentala motsättningarna i kapitalismens senaste stadium i stället för ett avslöjande av deras djupgående karaktär, resultatet blir borgerlig reformism i stället för marxism.

Kautsky polemiserar mot Cunow, imperialismens och annexionernas tyske apologet, vilkens resonemang är klumpigt och cyniskt: imperialismen är den moderna kapitalismen, kapitalismens utveckling är oundviklig och progressiv, alltså är imperialismen progressiv, alltså måste man krypa för imperialismen och lovprisa den! Detta resonemang påminner om den karikatyr av de ryska marxisterna, som narodnikerna tecknade 1894-1895: om marxisterna anser kapitalismen i Ryssland för oundviklig och progressiv, så bör de öppna krogar och syssla med att inplantera kapitalismen. Kautsky invänder mot Cunow: nej, imperialismen är icke den moderna kapitalismen, utan endast en av formerna för den moderna kapitalismens politik, och vi kan och måste bekämpa denna politik, bekämpa imperialismen, annexionerna o.s.v.

Denna invändning förefaller fullt rimlig men i verkligheten betyder den en finare, mera beslöjad (och därför farligare) propaganda för försoning med imperialismen, ty en "kamp" mot trusternas och bankernas politik, som icke berör grundvalen för trusternas och bankernas ekonomi, utmynnar i borgerlig reformism och pacifism, i fromma och oförargliga önskningsar. Att söka komma ifrån de bestående motsättningarna, glömma de viktigaste av dem i stället för att avslöja motsättningarnas hela djup - det är Kautskys teori, som inte har någonting gemensamt med marxismen. Och det är klart, att en sådan "teori" endast tjänar till att försvara idén om enhet med Cunow & Co!

"Ur rent ekonomisk synpunkt - skriver Kautsky - är det således inte uteslutet, att kapitalismen kommer att genomleva ännu en ny fas, kartellpolitikens överförande till utrikespolitiken, en ultraimperialismens fas"[89*] d.v.s. överimperialismens fas, en sammanslutning av hela världens imperialism och inte kamp dem emellan, en fas, då krigen inställes medan kapitalismen fortbestår, "det internationellt förbundna finanskapitalets gemensamma utsugning av världen".[90*]

Till denna "teori om ultraimperialismen" måste vi senare återkomma för att noggrant påvisa, i vilken grad den avgjort och oåterkalleligt bryter med marxismen. I överensstämmelse med den allmänna planen för denna studie måste vi här kasta en blick på de exakta ekonomiska uppgifter vilka hänför sig till denna fråga. Är en "ultraimperialism" möjlig ur "rent ekonomisk synpunkt" eller är detta ultrastruntprat?

Om man med en rent ekonomisk synpunkt menar en "ren" abstraktion, så mynnar allt som kan sägas ut i satsen: utvecklingen går i riktning mot monopol, alltså mot ett enda världsmopol, en enda världstrust. Detta är ett obestridligt men också fullständigt innehållslöst konstaterande, i stil med hänvisningen till, att "utvecklingen går" i riktning mot

näringsmedlens framställning i laboratorier. I denna mening är "teorin" om ultraimperialism lika orimlig som en "teori" om "ultrajordbruk" skulle vara.

Men om man talar om de "rent ekonomiska" förhållandena under finanskapitalets epok såsom en historiskt konkret epok, vilken infaller i början av det 20:e århundradet, så är det bästa svaret på de döda abstraktionerna om "ultraimperialismen" (vilka uteslutande tjänar ett ytterst reaktionärt mål: att avleda uppmärksamheten från de *förhandenvarande* motsättningarnas djup), att gentemot dem ställa den nutida världshushållningens konkreta ekonomiska verklighet. Kautskys tomma prat om ultraimperialism befrämjar bl.a. den djupt oriktiga tanken, som ger imperialismens apologeter vatten på deras kvarn, att finanskapitalets herravälde skulle *försvaga* ojämnheter och motsättningar inom världshushållningen, fast det i verkligheten *förstärker* dem.

R. Calwer har i sin lilla skrift: Inledning till världsekonomin^[91*] gjort ett försök att sammanföra de viktigaste rent ekonomiska uppgifter, vilka gör det möjligt för oss att erhålla en konkret föreställning om de ömsesidiga förhållandena inom världshushållningen vid sekelskiftet. Han delar världen i fem "ekonomiska huvudområden": 1) det mellaneuropeiska (hela Europa med undantag av Ryssland och England), 2) det brittiska, 3) det ryska, 4) det östasiatiska och 5) det amerikanska. Kolonierna hänföres till de länders "område", som de tillhör, och de få länder, som icke blivit uppdelade mellan områdena, t.ex. Persien, Afghanistan och Arabien i Asien, Marocko och Abessinien i Afrika o.s.v. "lämnas åsido".

Här följer i förkortning de av Calwer anförda ekonomiska uppgifterna över dessa områden:

	Areal	Folk- mängd	Samfärdsel		Handel	Industri		
Världens viktigaste ekonomiska områden	(i milj. kv. km)	(i miljoner)	Järnvägar (i 1.000 km)	Handelsflotta (i milj. mark)	In- och utförsel (i milj. mark)	Utvinning av stenkol (i milj. ton)	Produktion av tackjärn (i milj. ton)	Antal spolar i bomulls-ind. (i milj.)
1. Det mellaneuropeiska	27,6 ^[92*] (23,6)	388 (146)	204	8	41	251	15	26
2. Det brittiska	28,9 ^[92*] (28,6)	398 (355)	140	11	25	249	9	51
3. Det ryska	22	131	63	1	3	16	3	7
4. Det östasiatiska	12	389	8	1	2	8	0,02	2
5. Det amerikanska	30	148	379	6	14	245	14	19

Vi ser här tre områden med högt utvecklad kapitalism (stark utveckling av såväl samfärdsmedlen som handeln och industrin): det mellaneuropeiska, det brittiska och det amerikanska. Bland dem tre stater som dominerar världen: Tyskland, England och Förenta staterna. Den imperialistiska rivaliteten mellan dem och deras kamp antar en ytterligt

tillspetsad karaktär därigenom, att Tyskland förfogar över ett obetydligt område och få kolonier; "mellaneuropas" bildande ligger ännu i framtiden, och dess födelse försiggår under en förtvivlad kamp. Än så länge är den politiska splittringen kännetecknande för hela Europa. Inom de brittiska och amerikanska områdena är däremot den politiska koncentrationen mycket stark, men här består en oerhörd disproportion mellan de omätliga brittiska kolonierna och de obetydliga amerikanska. Och i kolonierna har kapitalismens utveckling blott börjat. Kampen om Sydamerika skärpes alltmera.

I två områden, det ryska och det östasiatiska, är kapitalismens utveckling svag. Det förra området är ytterst glest befolkat - det senare ytterst tätt. I det förra området är den politiska koncentrationen stor, i det senare saknas den. Delningen av Kina har blott börjat, och kampen om detta land mellan Japan, Förenta staterna o.a. skärpes allt mera.

Ställ nu denna verklighet, med den oerhörda mångfalden av ekonomiska och politiska betingelser, med det ytterst ojämna tempot i de olika ländernas utveckling o.s.v., med den rasande kampen mellan de imperialistiska staterna - gentemot Kautskys svagsinta fabel om en "fredlig" ultraimperialism. Är icke detta en uppskrämd småborgares reaktionära försök att gömma sig undan den hotfulla verkligheten? Visar oss inte de internationella kartellerna, vari Kautsky ser embryot till "ultraimperialismen" (såsom tillverkningen av tabletter i ett laboratorium "kan" förklaras vara embryot till ultrajordbruket), ett exempel på uppdelningen och nyuppdelningen av världen, övergången från fredlig delning till icke-fredlig och tvärtom? Amerikas och andra länders finanskapital, som tillsammans med Tyskland t.ex. i det internationella rälssyndikatet eller i den internationella sjöfartstrusten fredligt uppdelade hela världen - *delar* de inte nu på nytt världen på grundval av nya maktförhållanden, vilka förändras på ett absolut *icke-fredligt* sätt?

Finanskapitalet och trusterna försvagar inte utan skärper olikheterna i utvecklingstempot för olika delar av världshushållningen. Men så snart styrkeförhållandena ändrats - med vilket medel kan väl motsättningarna då lösas *under kapitalismen* om inte med *makt*? Synnerligen noggranna uppgifter om det olika tempot i kapitalismens och finanskapitalets tillväxt inom hela världshushållningen har vi i järnvägsstatistiken.^[93*] Under de senaste årtiondena av den imperialistiska utvecklingen har järnvägslinjernas längd förändrats på följande sätt:

Järnvägslinjer (i 1.000 km)

	1890	1913	Ökning
Europa	224	346	+ 122
Förenta staterna	268	411	+ 143
Alla kolonier	82	210	+ 128
Självständiga och delvis självständiga stater i	} 125	} 347	} + 222
Asien och Amerika	43	137	+ 94

Summa 617 1.104

Snabbast försiggick alltså järnvägarnas utveckling i kolonierna och i de självständiga (och delvis självständiga) staterna i Asien och Amerika. Som bekant härskar och styr här de 4-5 största kapitalistiska staternas finanskapital helt och hållet. 200.000 kilometer nya järnvägslinjer i kolonierna och andra länder i Asien och Amerika - detta betyder nya kapitalplaceringar på över 40 miljarder mark under särskilt gynnsamma förhållanden, med särskilda garantier för räntabiliteten, med inbringande beställningar för stålverken o.s.v.

Snabbast växer kapitalismen i kolonierna och i de transoceaniska länderna. Nya imperialistiska makter (Japan) framträder bland dem. Kampen mellan världsimperialismerna tillspetsas. Den tribut, som finanskapitalet uttar från de särskilt inbringande koloniala och transoceaniska företagen, växer. Vid fördelningen av detta "byte" tillfaller en utomordentligt stor del sådana länder, som inte alltid intar första platsen i fråga om tempot för produktivkrafternas utveckling. Järnvägslinjernas längd i de största staterna och deras kolonier framgår av följande tabell:

	(i 1.000 km)		
	1890	1913	Ökning
Förenade staterna	268	413	+ 145
Brittiska imperiet	107	208	+ 101
Ryssland	32	78	+ 46
Tyskland	43	68	+ 25
Frankrike	41	63	+ 22
<hr/>			
För alla 5 makter tillsammans	491	830	+ 339

Omkring 80% av hela järnvägs längden är alltså koncentrerade i de fem största makternas ägo. Men koncentrationen av äganderätten till dessa järnvägar, finanskapitalets koncentration är ojämförligt mera betydande, ty engelska och franska miljonärer äger t.ex. en oerhörd mängd aktier och obligationer i de amerikanska, ryska o.a. järnvägarna.

Tack vare sina kolonier har England utvidgat "sitt" järnvägsnät med 100.000 kilometer, d.v.s. fyra gånger mer än Tyskland. Det är dock bekant att produktivkrafternas utveckling, särskilt stenkols- och järnindustrins utveckling, under samma tid försiggick ojämförligt snabbare i Tyskland än i England, för att inte tala om Frankrike och Ryssland. År 1892 producerade Tyskland 4,9 miljoner ton tackjärn, England däremot 6,8, men år 1912 var motsvarande siffror 17,6 respektive 9,0 - alltså en väldig övervikt i förhållande till England!^[94*] Frågan är, om det på kapitalismens grundval kunde finnas något annat medel än krig för att upphäva disproportionen mellan produktivkrafternas utveckling och kapitalackumuleringen å ena sidan och fördelningen av kolonier och "inflytelsesfärer" för finanskapitalet å andra sidan.

"Imperialismen som kapitalismens högsta stadium" finns utgiven i bokform på svenska och finns även på nätet: <https://www.marxists.org/svenska/lenin/1916/imper.htm>

II.

J.V. Stalin: Det andra världskrigets ursprung och karaktär – 9 februari 1946

(Från ett tal till väljarna i hans distrikt under valen till Högsta Sovjet 9 februari 1946)

Det skulle vara fel att tro att andra världskriget var en tillfällig händelse eller ett resultat av misstag från några speciella statsmän, även om misstag utan tvekan gjordes. Egentligen var kriget det oundvikliga resultatet av utvecklingen av världsekonomiska och politiska krafter på grundval av modern monopolkapitalism. Marxister har mer än en gång förklarat att det kapitalistiska systemet för världsekonomin rymmer element av allmänna kriser och väpnade konflikter och att utvecklingen av kapitalismen i vår tid därför inte fortsätter i form av smidiga och jämna framsteg utan genom kriser och militär katastrofer.

Faktum är att de kapitalistiska ländernas ojämna utveckling vanligtvis leder till en våldsam störning av jämvikten i kapitalismens världssystem. Den grupp av kapitalistiska länder som anser sig vara sämre försedd med råvaror och marknader än andra gör vanligtvis försök att förändra situationen och att omfördela "inflytandesfärerna" till sin fördel genom vapenmakt. Resultatet är en uppdelning av den kapitalistiska världen i två fientliga läger och krig mellan dem.

Kanske kan militära katastrofer undvikas om det var möjligt att råvaror och marknader periodiskt kunde omfördelas mellan de olika länderna i enlighet med deras ekonomiska betydelse, genom överenskommelse och fredlig lösning. Men detta är omöjligt att göra under nuvarande kapitalistiska villkor för utvecklingen av världsekonomin.

Således var första världskriget (1914-18) resultatet av den första krisen i den kapitalistiska världsekonomin, och andra världskriget (1939-45) var resultatet av en andra kris.

Det betyder naturligtvis inte att andra världskriget är en kopia av det första. Tvärtom skiljer sig andra världskriget väsentligt från det första till karaktären. Man måste komma ihåg att de viktigaste fasciststaterna – Tyskland, Japan och Italien – innan de attackerade de allierade länderna förstörde de sista resterna av de borgerligt-demokratiska friheterna på hemmaplan, etablerade en brutal terroristregim i sina egna länder, trampade på suveränitetsprinciperna och de små ländernas fria utveckling, proklamerade en politik för att beslagta främmande territorier som sin egen politik och förklarade för alla att höra att de var ute efter världsherravälde och upprättandet av en fascistisk regim över hela världen.

Vidare visade axelmakterna när de lade beslag på Tjeckoslovakien och de centrala delarna av Kina att de var beredda att utföra sitt hot om att förslava alla frihetsälskande nationer. Mot bakgrund av detta, till skillnad från första världskriget, antog andra världskriget mot axelmakterna från början karaktären av ett antifascistiskt krig, ett befrielseskrig, vars mål också var att återställa demokratiska friheter. Sovjetunionens inträde i kriget mot

axelmakterna kunde bara förstärka och faktiskt förstärka den antifascistiska och befrielsekaraktären under andra världskriget.

Det var på denna grund som den antifascistiska koalitionen mellan Sovjetunionen, USA, Storbritannien och andra frihetsälskande stater bildades – en koalition som därefter spelade en avgörande roll för att besegra axelmakternas väpnade styrkorna i Axis.

Så här förhåller sig saker och ting när det gäller andra världskrigets ursprung och karaktär.

Källa: *For Peaceful Coexistence: Post War Interviews*

Förlag: *International Publishers, New York, 1951*

Översättning: *Rickard B. Turesson*

Texten finns också på nätet:

<https://www.marxists.org/reference/archive/stalin/works/1946/02/09.htm>

III.

Det internationella läget – Verksamhetsberättelse för Sveriges Kommunistiska Arbetarparti (SKA) 1982

I mitten av 70-talet gjorde den internationella marxist-leninistiska rörelsen en radikalt ny analys av världsläget.

Denna analys innebar bl.a. följande: I och med att Sovjetunionen förvandlats till en socialfascistisk stat (socialistisk i ord, fascistisk i handling) och en socialimperialistisk supermakt (socialistisk i ord, imperialistisk i handling) har det skett en drastisk förändring i världsläget. Det existerar inte längre ett socialistiskt läger. I stället finns det två supermakter, Sovjet och USA, som är de enda imperialistiska stormakter, som kan tävla om världsherraväldet. Sett i relation till de båda supermakterna och krigsfaran kan världens stater sägas bestå av tre huvudgrupperingar: en första värld, som består av de båda supermakterna; en andra värld, som består av små och mellanstora imperialistmakter; och slutligen en tredje värld, som består av en rad utvecklingsländer i Asien, Afrika och Latinamerika. I kampen mot imperialismen och supermakterna är tredje världens folk och länder huvudkraften.

Sovjet en supermakt på uppgång

Sovjetunionen är en supermakt på uppgång och kan följaktligen endast expandera på den andra supermaktens bekostnad. Sovjet har fortsatt sin strategiska offensiv i global skala. Efter den för Sovjet framgångsrika interventionen – via dess ombud Kuba – i Angola, så inriktade socialimperialismen sig på Afrikas horn, som har ett militärstrategiskt avgörande läge för farleden från Persiska viken till Västeuropa.

Utvecklingen av en socialfascistisk militärjunta i Etiopien öppnade nya möjligheter för socialimperialismen. Sovjet övergav Somalia och satsade i stället på Mengistus militärjunta.

Denna kunde vinna kriget i Ogaden-provinsen tack vare ett enormt materiellt understöd från Sovjet och genom direkta insatser av kubanska legosoldater. Sovjets stöd till Dergen gjorde det också möjligt för denna att gå militär offensiv mot den eritreanska befrielse rörelsen, som visserligen pressats tillbaka, men inte besegrats. Sovjet understödde också en statskupp i Syd-Jemen 1978, vilket förskaffade Sovjet en nära allierad på den andra sidan av Röda Havet.

Sovjet har emellertid också gått på flera bakslag i Afrika. Detta gäller framför allt Egypten, där Sovjet kastades ut och USA i stället kom in genom bakdörren. Sovjet stödde också ett misslyckat invasionsförsök av Zaire och kammade noll i Zimbabwe. Däremot har Sovjet stort politiskt inflytande i både Angola och Mozambique liksom i en av befrielse rörelserna i Sydafrika, ANC. Det sovjetiska intresset för södra Afrika skylls naturligtvis Godahoppsuddens militärstrategiska betydelse.

Sovjets nästa allvarliga framstöt, visserligen via ombud igen, kom i Sydostasien. Efter en lång tid av skärmytslingar och invasionsförsök från Vietnams sida, företog slutligen Vietnam en regelrätt invasion av Demokratiska Kampuchea i början av januari 1979. Det nya i denna invasion bestod i att detta var första gången i denna förkrigstid, som ett av Sovjets ombud, d.v.s. Vietnam, invaderade och ockuperade en suverän stat. Därför upprördes också världsoinionen och många stater i både tredje och andra världen insåg vilket farligt prejudikat som den vietnamesiska invasionen var. Endast ett fåtal stater utanför Sovjets traditionella vasallstater har därför erkänt den illegitima Heng Samrin-regeringen.

Det vietnamesiska angreppet mot Kampuchea hade varit omöjligt utan direkt sanktion från Sovjet. Det sovjetiska stödet till Vietnam beror bl.a. på att Sovjet önskar sig en pålitlig allierad – liksom egna militärbaser – nära det strategiskt viktiga Malackasundet och i Kinas södra flank.

Gränskriget mellan Vietnam och Kina drog endast bort uppmärksamheten temporärt från den vietnamesiska ockupationen av Kampuchea. Från kinesisk sida var syftet att via ett preventivkrig sätta stopp för militära gränsprovokationer och lära Vietnam en läxa. Efter det att de kinesiska styrkorna överskridit den vietnamesiska gränsen, drogs de också senare tillbaka.

Sovjet hade tidigare under 1979 stött en statskupp i Afghanistan. När denna lydregim höll på att förlora kontrollen av läget, initierade Sovjet en ny statskupp och insatte en helt lojal quislingregim under Karmal med hjälp av en stor sovjetisk invasionsstyrka december 1979. Detta var första gången, som Sovjet självt ockuperade ett annat land utanför sitt traditionella inflytelseområde. Denna ockupation ledde till kraftiga protester från världsoinionen. Men för Sovjet väger behovet av en framskjuten position i kampen om det oljerika Mellanöstern och utfarten från Persiska viken tyngre än en tilltagande politisk isolering på den internationella arenan.

Sovjet har också tillsammans med sitt ombud Kuba tagit upp kampen med USA på dess bakgård. Denna kamp underlättas av att USA under Reagans administration har förstärkt stödet till de olika fascistdiktaturerna, framför allt i Mellanamerika. Detta betyder att Sovjet och Kuba kan vinna insteg i stater som t.ex. Nicaragua, som nyligen frigjort sig från en

förhatlig fascistdiktatur, och i befrielseörelser. Sovjet har också försökt underblåsa mellanstatliga motsättningar i Sydamerika, som t.ex. mellan Argentina och Brasilien. I den senaste konflikten mellan Argentina och Storbritannien om Falklandsöarna/Malvinerna har Sovjet tagit Argentinas parti, alltmedan Sovjet kunnat sitta på parkett och se motsättningarna inom det traditionella västimperialistiska lägret växa.

Östeuropa representerar ett växande problem för Sovjet. Omvärlden har återigen fått en påminnelse om att Sovjets marionettregimer i Östeuropa saknar folklig förankring genom utvecklingen i Polen sedan hösten 1980. Trots att Sovjet temporärt via militärdiktaturens upprättande december 1981 lyckats förhindra en samhällsomstörtning, så är den polska frågan olöst. Jaruzelskis militärdiktatur kan inte lösa Polens grundläggande politiska och ekonomiska problem utan kan enbart skjuta ett avgörande framför sig.

-o-o-o-o

Sovjet är alltså en supermakt på uppgång. Under de senaste femton åren har Sovjet genomfört en militär upprustning, som lett till att Sovjet idag är militärt överlägset USA på snart sagt varje område. Sovjet försöker också ihärdigt att skaffa sig militära stödjepunkter runtom i världen som ett led i sina krigsförberedelser. Eftersom Sovjet är den mest aggressiva supermakten, som bara kan expandera på USA:s bekostnad, så är också Sovjet den farligaste krigsanstiftaren.

USA – En supermakt på nedgång

USA-imperialismen befinner sig på tillbakagång, något som främst yttrar sig i politiskt hänseende. Detta i sin tur är emellertid ett resultat av USA:s relativt sett försvagade ekonomiska ställning.

USA:s nederlag i Indokina har flera allvarliga negativa sidoeffekter för USA-imperialismen:

1. USA diskrediterades allvarligt politiskt på den internationella arenan.
2. För lång tid framåt saknade varje amerikansk regering utsikter att vinna stöd för angreppskrig, eller interventioner, bland den egna hemmaopinionen.
3. Sovjet kunde genomföra en våldsam upprustning i skuggan av USA:s angreppskrig i Indokina och dessutom posera som vän till staterna i tredje världen. Under andra halvan av 70-talet och i början av 80-talet har USA i stor utsträckning undvikit direkt militär inblandning (som t.ex. i Angola, Iran och Nicaragua) och i stället försökt behålla sitt inflytande genom politiska lösningar (t.ex. Camp David-avtalet).

USA-imperialismen har fått vidkännas ytterligare direkta politiska bakslag i både Iran och Nicaragua, eftersom de folkliga upproren störtade USA-vänliga regimer. I och med störtandet av den förhatliga shahregimen förlorade USA en allierad, som utgjorde den starkaste militärmakten i Mellanöstern och en gendarm i Persiska viken. Även om Sovjet ännu inte inkasserat några egna vinster i Iran, så står det klart att USA:s inflytande i Mellanöstern har försvagats. Detta trots att Egypten och Saudi-Arabien är nära allierade politiskt och militärt

med USA. Utöver det ockuperade Afghanistan har nämligen Sovjet stort inflytande i Libyen, Syrien och Irak.

Störtandet av Somoza-regimen i Nicaragua understödde den folkliga befrielsekampen i angränsande delar av Mellanamerika, främst i El Salvador och Guatemala. Den enda egentliga utrikespolitiska framgången för USA under Carters administration representeras av Camp David-avtalet, som splittrade den arabiska fronten mot Israel. Men Camp David-avtalet är tveeggat för USA och Egypten, eftersom det bidragit till att skärpa motsättningarna mellan arabstaterna liksom att Palestina-frågan är lika olöst som tidigare.

NATO är en betydligt lösare militärpakt än Warszawa-pakten. Detta beror på att NATO inrymmer flera mellanstora imperialistmakter, som i allt större utsträckning har kunnat handla självständigt gentemot USA. Frankrike, även om det tillhör Atlantpakten, har sedan De Gaulles tid stått utanför NATO:s överkommando. Det finns regionala motsättningar som t.ex. mellan Turkiet och Grekland – beroende på Cypern-frågan.

Reagans administration intar en hårdare hållning gentemot Sovjets expansionism än Carters har inlett en omfattande upprustning av USA:s stridskrafter, som uppgår till 1.000 miljarder på fem år. Denna upprustning syftar till att ta igen Sovjets försprång. SALT 2-avtalet godkändes heller inte. Dessutom försöker Reagan betydligt ihärdigare än Carter driva på sina västeuropeiska allierade och Japan att öka anslagen till militära ändamål. Reagan punkterade Carters propagandaballong om «mänskliga rättigheter» och stöder betydligt öppnare de olika fascistdiktaturena runtom i världen, framför allt i Sydamerika.

I fråga om Mellanöstern och Kina har Reagan i huvudsak fortsatt sina föregångares utrikespolitiska kurs. Men tendensen i fråga om Mellanöstern består i att satsa på två hästar, inte bara på Israel utan i ökad utsträckning på Egypten och Saudi-Arabien.

USA:s ursprungliga omprövning av politiken gentemot Folkrepubliken Kina berodde på att USA insåg att det fanns verkliga intressekonflikter mellan Kina och Sovjet och att det inte förslog med Japan som militär motvikt mot Sovjet i Ostasien. Samtidigt kan inte USA helt överge Taiwan. Detta skulle nämligen få besvärande konsekvenser för USA:s relationer till andra fascistdiktaturer i området.

Det att USA befinner sig i motsättning till Sovjet – och att Sovjet är den mer aggressiva supermakten av dem båda – betyder naturligtvis inte att USA bekämpar Sovjet från någon annan utgångspunkt än dess egna supermaktsintressen.

Den tredje världen

Den tredje världens folk och länder är huvudkraften i kampen mot imperialismen och supermakterna. Detta är objektivt betingat. På grund av att det absoluta flertalet stater i den tredje världen är före detta kolonier eller halvkolonier, som därför bl.a. är underutvecklade, och fortfarande föremål för imperialistisk exploatering och ojämlika bytesförhållanden, finns det en rad motsättningar mellan dessa stater och supermakterna och imperialismen.

Staterna i den tredje världen har i allt större utsträckning enats för att försvara sitt nationella oberoende och tagit upp kampen för kravet på en ny ekonomisk världsordning. Kravet på en ny ekonomisk världsordning är riktat mot supermakterna och imperialismen. Staterna i den tredje världen har också i hög grad uppträtt enhetligt i FN, på en rad FN-konferenser o.s.v. Den senaste manifestationen av kampen för en ny ekonomisk världsordning var Arushakonferensen i Tanzania februari 1979, där 117 länder från tredje världen diskuterade sina interna och gemensamma problem och antog den så kallade Arusha-deklarationen med krav på ökad tillgång till avancerad teknik, ökat bistånd, stabila priser på sina varor och en ökad andel av världshandeln. Dessa krav drevs också på FN:s konferens för handel och utveckling UNCTAD V, i maj-juni 1979.

Vissa av staterna i den tredje världen, framför allt OPEC-staterna, har också tillvunnit sig en ekonomisk styrkeposition gentemot Västeuropa, Japan och USA beroende på den relativa knappheten på olja. Denna ekonomiska styrkeposition motsvaras i sin tur inte av politisk styrka, eftersom de flesta av OPEC-staterna antingen är allierade med någon av supermakterna eller små. Det har t.o.m. skett en ökad ekonomisk differentiering inom tredje världen, mellan å ena sidan stater som Saudiarabien, Kuwait, Libyen etc., som har en mycket hög BNP och per capita-inkomst och t.o.m. är kapitlexporterande stater, och en rad stater i framför allt Afrika, som saknar egentliga naturtillgångar och följaktligen sackat efter i den ekonomiska utvecklingen.

Det att tredje världens betydelse vuxit är inte bara resultat av egen kraft. Tvärtom skapar rivaliteten mellan de båda supermakterna möjlighet för allt flera stater att manövrera – de kan öppet eller indirekt hota med att byta sida och flera stater i tredje världen, som t.ex. Egypten, Somalia, Etiopien etc. har också bytt sida. Denna rivalitet skapar också «tomrum» och minskar supermakternas möjlighet att kontrollera skeendet i olika delar av världen: kriget mellan Irak-Iran, eller mellan Argentina-Storbritannien har inte initierats eller förhandsbeställts av någon av supermakterna. Dylika lokala krig är i första hand ett verk av respektive borgerskaps egna ambitioner och strävanden.

Den tredje världens stater kan alltså uppträda gemensamt mot supermakterna och imperialismen, där deras intressen sammanfaller. Men detta betyder ingalunda att tredje världen är en enhetlig och sammansvetsad kraft. Det finns både viktiga motsättningar och skillnader i förutsättningarna mellan tredje världens stater.

En del stater i tredje världen, som t.ex. OPEC-stater som Saudi-Arabien, Kuwait o.s.v. har nått en ekonomisk utvecklingsnivå, som ligger nära Västeuropas. Andra stater, som Kina, Indien, Brasilien och Indonesien, besitter en avsevärd politisk styrka beroende på befolkningsmängd eller framtida ekonomisk potential.

Samtidigt utgör tredje världen en arena, där supermakterna och de mellanstora och små imperialistmakterna slåss om råvarutillgångar och avsättningsmarknader liksom om politiska och militära stödjepunkter. USA och de västimperialistiska (inklusive Japan) har fortfarande det överlägset största inflytandet inom tredje världen, även om Sovjet de senaste åren har flyttat fram sina positioner i ett land som Indien.

Staterna i tredje världen har antingen en kapitalistiskt eller statskapitalistiskt samhällssystem, med varierande inslag av naturahushållning och feodala kvarlevor. Den nationella bourgeoisin, medan kompradorbourgeoisin alltid är lierad med imperialismen, kan alltså mycket väl stå i motsättning till imperialismen och supermakterna, och följaktligen vara historiskt progressiv. Men den är endast beredd att samarbeta med proletariatet och bondemassorna försåvitt det gynnar dess egna intressen – dess egentliga strävan är att utveckla en självständig kapitalism, oavsett formen, och upprätthålla sin klassdiktatur.

Kina har varit den ledande staten inom tredje världen och fört en progressiv och antihegemonistisk utrikespolitik, som framför allt varit riktad mot Sovjet. Denna politik har också haft stor betydelse för rörelsen bland tredje världens stater. Kina har också vunnit flera viktiga diplomatiska framgångar: USA:s erkännande av Folkrepubliken, Taiwans ökande internationella isolering, förbättrade relationer med Västeuropa och Japan etc.

Dock finns det klara negativa tendenser idag i KKP:s och Folkrepubliken Kinas utrikespolitik. Dessa gäller framför allt det faktum att KKP har försonats med det statsbärande partiet i Jugoslavien och en rad andra revisionistpartier, som visserligen står i motsättning till Sovjet. Dessutom finns det klara tendenser att underskatta de inhemska klassmotsättningarnas betydelse för framväxten av en rad befrielseörelser i olika fascistdiktaturer i t.ex. Mellanamerika. Frågan om folkrepubliken Kina fortfarande är en socialistisk stat eller inte är en öppen fråga. Dock finns det klara tendenser att ersätta socialistiska produktionsförhållanden med statskapitalistiska, att ge profiten en central roll som styrmedel, att öka inkomstklyftorna, en utbredd korruption osv., som sammantaget indikerar att statskapitalismen håller på att upprättas i Kina.

Under den gångna perioden har en rad fascistdiktaturer i tredje världen störtats: Det gäller bl.a. shahens regim i Iran, där emellertid det iranska folket hamnat ur askan i elden – Khomeinis bloddrypande prästvælde kommer förr eller senare att förpassas till historiens sophög. Det gäller också Somoza-regimen i Nicaragua. Det gäller vidare Smith-regimen i Zimbabwe, där ZANU stödd av den väpnade befrielsekampen vann en överväldigande seger i de första fria valen i Zimbabwe. Befrielsen av Zimbabwe har ytterligare försvårat den sydafrikanska apartheid-regimens positioner.

En rad folk, nationer och stater i tredje världen befinner sig i främsta frontlinjen i kampen mot de båda supermakterna: Detta gäller Eritrea, Kampuchea, Afghanistan och El Salvador. I dessa länder för folket en väpnad befrielsekamp, som uppehåller och försvagar de båda supermakterna och som dessutom tjänar syftet att avslöja supermakternas rätta ansikte för världens folk.

På andra ställen i tredje världen förs det väpnade befrielsekamp, som är riktad mot reaktionära stater, som bedriver en annekcionista politik, som t.ex. det västahariska folkets kamp mot Marocko, det östtimoranska folkets kamp mot Indonesien etc. Den palestinska befrielseörelsen är tillbakapressad och förlitar sig i alltför hög grad på stöd från Sovjet. Bara i ett fåtal områden har marxist-leninistiska partier haft inflytande i, eller leder den väpnade befrielsekampen: Det gäller i första hand i Asien, d.v.s. Kampuchea, Thailand och Filippinerna. I Mellanamerika har marxist-leninistiska partier knappast haft något inflytande

alls. Detsamma gäller också kampen i Polen. Detta vittnar om den tillbakagång, som den internationella marxist-leninistiska rörelsen drabbats av.

Den andra världen

Den andra världen omfattar Europa (minus Sovjet), Japan, Canada och Australien/Nya Zeeland. Dessa utgör små och mellanstora imperialiststater, som tillsammans bildar en mellanliggande zon mellan de båda supermakterna och den tredje världen. Deras förhållande till supermakterna och den tredje världen kännetecknas av både enhet och kamp.

Den andra världen sönderfaller vid närmare beskådning i fem underområden:

1. Västeuropa.

Sett som block är Västeuropa ekonomiskt starkare än både USA och Sovjet med en välutvecklad industri, handel och stor befolkning. Trots att de flesta länder tillhör EG och NATO är Västeuropa politiskt oenhetligt och militärt svagare än både Sovjet och USA.

Västeuropa är ingen supermakt utan ett löst konglomerat av stater, som antingen är allierade med USA eller orienterade mot USA. Samtidigt innehåller Västeuropa flera mellanstora imperialistiska makter, som Västtyskland, Frankrike, Storbritannien och Italien, som i allt större utsträckning för en självständig utrikespolitisk kurs. USA kan inte dirigera dessa stater.

Västeuropa är den strategiska skådeplatsen för supermakternas rivalitet. Kontrollen av Västeuropa har stor betydelse i kampen om världsherraväldet. Sovjet måste erövra Västeuropa och USA kan inte riskera att förlora Västeuropa.

Den imperialistiska bourgeoisin i Västeuropa är naturligtvis medveten om Västeuropas strategiska roll. På grund av det växande hotet från Sovjet, ökande tvivel på USA:s förmåga att effektivt undsätta Västeuropa i händelse av ett tredje världskrig, slits den i allt större utsträckning mellan linjen att «sätta hårt mot hårt» för att försvara sina imperialistiska intressen och å andra sidan eftergifts- och kapitulationspolitik för att överleva som klass. Den sista tendensen är speciellt märkbar i Västtyskland, Holland och Österrike.

EG och de övriga västeuropeiska länderna konkurrerar framför allt med USA och Japan i tredje världen. Vissa sammanslutningar av länder i tredje världen har kunnat förhandla sig till bättre handelsavtal med EG än t.ex. med USA. De flesta EG-länderna har också strävat efter att förbättra relationerna med särskilt de oljeproducerande arabstaterna och skärpt hållningen till Israel. Detta beror naturligtvis på Västeuropas ökande oljeberoende.

I andra delar av världen t.ex. i Mellanamerika, fronderar de viktigaste EG-länderna, som Frankrike, för att flytta fram sina positioner i kampen om världsmarknaden.

2. Östeuropa.

Staterna i Östeuropa fungerar som direkta vasallstater åt Sovjet. De olika socialfascistiska diktaturerna i Östeuropa skulle störta samman om det sovjetiska stödet saknades. Därom vittnar utvecklingen i Polen. De ekonomiska och politiska problemen hopar sig i Östeuropa.

Den politiska stabiliteten i Östeuropa är ögonskenlig, eftersom samtliga regimer saknar folklig förankring. Den överväldigande majoriteten av folken i Östeuropa önskar heller inte bli kanonmat åt Sovjets imperialistiska aggressionspolitik. I händelse av ett tredje världskrig kommer detta faktum att ha stor betydelse för den slutliga utgången av kriget.

3. Jugoslavien, Rumänien och Albanien.

Dessa stater, som räknar sig själva som socialistiska, bedriver en självständig utrikespolitik, som i varierande grad är antihegemonistisk.

4. Japan.

Japan är den tredje ekonomiska världsmakten i rangordning. Japan konkurrerar framgångsrikt med både USA och EG på världsmarknaden. Men Japan är inte förmöget att föra en politisk och militär styrkepolitik, framför allt på grund av att Japan är militärt svagt. Det senare har delvis varit en förutsättning för dess ekonomiska expansion.

På grund av det gemensamma hotet från Sovjet har Japan och Kina inlett ett närmare samarbete, framför allt av handelspolitisk karaktär.

5. Canada och Australien/Nya Zeeland

är nära allierade med USA. Huvudtendensen är att de för en allt självständigare utrikespolitik. Sydafrika, Israel, Taiwan fungerar närmast som västimperialistiska klientstater.

Vi lever i en förkrigstid

Imperialism betyder krig. Under imperialismen är krig oundvikliga. Mänskligheten har redan fått uppleva två förödande världskrig. Den grundläggande orsaken till att imperialistiska stormakter eller imperialistiska stormaktsalliansers rivalitet leder till världskrig, tecknas av Lenin på följande sätt:

«Imperialisterna delar ej upp världen av någon särskild ondska, deras strävan efter världsherravälde i konkurrens med varandra bottnar inte i att de är oförnuftiga eller

onda, utan därför att det uppnådda stadiet av kapitalkoncentration tvingar dem att gå denna väg för att vinna profit.»

Imperialismen utvecklas ojämnt. Denna lag innebär att tidigare dominerande imperialistiska stormakter förr eller senare måste stagnera ekonomiskt, politiskt och militärt. Nya imperialistiska stormakter kommer att uppstå. Dessa kan bara expandera på de äldre imperialistiska stormakternas bekostnad, en motsättning, som på sikt endast kan lösas genom ett världsomfattande omfördelningskrig. Idag finns det bara två supermakter, som kan kämpa om världsherraväldet, d.v.s. Sovjet och USA. USA är en supermakt på nedgång och Sovjet en supermakt på uppgång. Detta är inte enbart en fråga om militära styrkeförhållanden: Det är helt klart att Sovjet anslår större resurser till den militära utrustningen än USA – vissa källor uppskattar t.o.m. att Sovjet har 50 procent högre militärutgifter än USA. De ändrade styrkeförhållandena illustreras också av att Sovjets BNP 1955 utgjorde 40 procent av USA:s men 60 procent 1977. Sovjets industriproduktion i procent av USA:s ökade från 12 till 80 (perioden 1913-80). USA:s andel av världens BNP har minskat från 33 procent 1955 till 26 procent 1978. På vissa nyckelsektorer, som stärker den militära potentialen, har Sovjet gått förbi USA ex. i fråga om stålproduktionen, där dess andel 1977 var 124 procent av USA:s.

Den sovjetiska uppladdningen innehåller flera element:

1. att skaffa sig ett militärt överläge, framför allt i Västeuropa, både i fråga om konventionella stridskrafter och medeldistansrobotar liksom att bygga upp en transocean flotta som kan operera på världens alla hav. Denna flotta syftar till att understödja en kniptångsmanöver gentemot Västeuropa, skära av undsättningslederna över Atlanten och attackera försörjningslederna till Både Västeuropa, Japan och USA.
2. att skaffa sig militärstrategiska stödjepunkter runt om i världen i anslutning till viktiga farleder, bl.a. Röda havet, Persiska viken, Godahoppsudden och Malackasundet.
3. att skaffa sig pålitliga allierade och understödja regional expansionism, typ Vietnam, som ligger i linje med Sovjets krigsförberedelser.
4. att dölja sina verkliga avsikter genom en intensifierad fredspropaganda och genom att skapa splittring och motsättningar i särskilt Västeuropa, för att förbereda marken för ett framtida blixtnökrig och understödja kapitulationistiska strömningar inom delar av den västeuropeiska imperialistiska bourgeoisin.

Den enda garantin mot ett tredje världskrig består i att den imperialistiska bourgeoisin i både Sovjet och USA störtas av proletariatet genom en socialistisk revolution. Förutsättningarna för att detta skall ske är emellertid små. Däremot är det möjligt att uppskjuta och förhindra ett konkret krigsutbrott. Detta kan bara ske genom att

motståndet mot de båda supermakternas, särskilt Sovjets, krigsförberedelser växer i världsvid skala.

Så länge de båda supermakterna består, är ett tredje världskrig oundvikligt. Rivaliteten mellan dem är objektiv och oberoende av människors vilja. De båda supermakterna är tvingade att fullfölja en bestämd politik:

«Kriget är politikens fortsättning med andra medel. Alla krig är oskiljaktiga från de politiska system som alstrar dem. Den politik som en given stat, en given klass inom denna stat, har fört under en lång tid före kriget följs oundvikligen av samma klass under kriget – endast handlingssättet har förändrats.» (Lenin, Collected Works, band 24, sid. 400)

Den våldsamma upprustningen av Sovjet, den allt större andel av bruttonationalprodukten som anslås till militärbudgeten, representerar också en växande improduktiv investering som bara kan förränta sig genom att användas. Den långsiktiga tendensen inom den kapitalistiska och statskapitalistiska världsekonomin talar också för att det enda sättet att komma ur den nuvarande krisen består i att ställa om produktionen till krigsproduktion och förstöra produktionsapparaten genom ett allmänt krig.

Både ekonomierna i det västimperialistiska lägret och det socialimperialistiska lägret kommer att drabbas av växande problem i framtiden. Jämfört med den ekonomiska utvecklingstakten under både 60- och 70-talen kommer tillväxttakten under 80-talet att ytterligare sjunka, samtidigt med växande inflation (stagflation) och ökande arbetslöshet i hela det västimperialistiska lägret. Även om det naturligtvis finns säregenheter mellan det västimperialistiska och socialimperialistiska lägret talar alla prognoser entydigt om minskad tillväxttakt för Sovjet och dess vasallstater. Därtill kommer att det statskapitalistiska systemet – med något undantag – är ett ineffektivt ekonomiskt system, vars byråkratiska planering får allt svårare att klara folkförsörjningen. Ett klassiskt sätt att avleda uppmärksamheten från växande inhemska problem består just i att starta krig.

Det är omöjligt att förutsäga utbrottet av ett tredje världskrig. Det finns faktorer, som verkar för att påskynda ett krigsutbrott, och det finns faktorer, som tenderar att uppskjuta ett krigsutbrott. Dessutom kan inte supermakterna kontrollera händelseutvecklingen i stora delar av världen. Ett tredje världskrig kan utlösas av ett skeende, en utvecklingskedja, som ingendera av supermakterna ursprungligen initierat. Ett världskrig kan utlösas av ett pistolskott (Sarajevo) eller av att krigsanstiftaren missbedömt motståndarlägrets avsikter (NaziTysklands angrepp på Polen och England-Frankrikes krigsförklaringar).

Det bästa sättet att både uppskjuta och vara förberedd inför ett tredje världskrig, består i att bygga ut det kommunistiska partiets och proletariats positioner i klasskampen;

att stödja de folk, nationer och stater, som redan befinner sig i främsta frontlinjen i kampen mot de båda supermakterna; förklara krigets orsaker och avslöja de båda supermakternas aggressiva planer och krigsförberedelser; samt systematiskt verka för att höja motståndsviljan och bekämpa både kapitulationism och pacifism.

Självfallet finns det ett aktivt, medvetet element i supermakternas rivalitet – annars vore politik överflödigt. Det är fråga om att supermakterna försöker förbereda sig inför den avgörande drabbningen, vinna allierade och skaffa sig styrkepositioner, att sträva efter att hitta rätt tidpunkt och rätt tillfälle.

Det är omöjligt att påstå att en viss politik, en viss händelsekedja, leder till vissa bestämda konsekvenser. Allt måste därför analyseras i sitt sammanhang. USA:s och NATO:s militära upprustning fram till 1985 behöver inte i och för sig leda till att ett krigsutbrott uppskjutes – den kan lika gärna leda till ett krigsutbrott, om de socialimperialistiska ledarna anser att de riskerar att förlora övertaget. På samma sätt kan en akut krissituation i hela Östeuropa – Polen mångfaldigat – både leda till att krigsriskerna blir akut eller att krigsfaran minimeras.

Men den allmänna utvecklingstendensen är ökad krigsfara. Det är på sin plats med ökad vaksamhet, särskilt som ett förspel till ett tredje världskrig inte följer ett givet, exakt mönster.

Norden och Sverige – en viktig flank

Vid ett krig mellan supermakterna om Väst-Europa kommer Norden att utgöra den norra flanken. Norge, liksom kontrollen av Öresund, representerar primära angreppsmål för Sovjet. Det är helt nödvändigt för Sovjet att i händelse av ett angreppskrig mot Västeuropa ta Norge. Därifrån kan sedan förbindelserna från USA från Västeuropa attackeras och skäras av. På samma sätt är kontrollen av Öresund viktig för Sovjet för att underlätta föreningen av Ishavsflottan med den baltiska.

Sovjets största militärbas är också belägen i Murmansk, på Kolahalvön i Nordens omedelbara närhet. I gengäld tillhör både Norge och Danmark NATO. Sverige undgick att bli angripet och ockuperat under andra världskriget, bl.a. därför att Hitlertyskland inte ansåg det nödvändigt (malmleveranser och permittenttrafiken säkrades genom hot och påtryckningar). Men det är på intet sätt säkert att denna situation kommer att upprepa sig i händelse av ett tredje världskrig. Sovjet kan – i samband med ett blixkrieg mot Västeuropa – bedöma det som nödvändigt att ockupera delar av Sverige för att skaffa sig kontroll över Öresund och underlätta en snabb ockupation av Norge.

Det svenska monopolkapitalets traditionella politik i förhållande till imperialistiska stormakter, särskilt då motsättningarna mellan dessa skärps och utvecklas i riktning mot krig, består i att luta sig mot den för tillfället starkaste imperialistiska stormakten

och i övrigt försöka manövrera mellan de imperialistiska stormakterna. Sverige är en statsmonopolkapitalistisk, imperialistisk stat, vars statsskick är den borgerliga demokratin. Detta faktum liksom historiska, ekonomiska, sociala och kulturella förbindelser med Västeuropa och USA, innebär att Sverige ingår i det västimperialistiska lägret och i praktiken är allierad med den ena supermakten, USA. Redan neutralitetspolitiken innebär dock ett visst manöverutrymme i politiskt avseende.

Den svenska krigsmakten har emellertid ett nära samarbete med NATO. Trots att Sverige har en relativt omfattande inhemsk vapenproduktion är många avancerade vapensystem avhängiga komponenter som enbart tillverkas i NATO-länder. Den inofficiella militära strategin utgår från att Sverige endast kan anfallas österifrån, d.v.s. från Sovjet, och att Sverige kan motstå en partiell sovjetisk attack högst en vecka – därefter behövs assistans från NATO. Den svenska krigsmaktens uppbyggnad förutsätter denna assistans från NATO och tar inte alls med i beräkningen möjligheten att denna assistans skulle utebli. Det enda alternativet i det läget tycks vara kapitulation.

Inom det svenska monopolkapitalet och bland samtliga de partier som värnar om kapitalismens fortbestånd i Sverige, finns både tendenser till försiktigt motstånd gentemot den farligaste supermakten, Sovjet, och anpassningstendenser. Huvudtendensen är dock försiktigt motstånd. Denna tendens finns representerad bland moderaterna, folkpartiet, centern och SAP. SAP är alltså i praktiken splittrat. VPK representerar en extremt försonlig strömning gentemot Sovjet utan att vara en ren agentur. APK och KPML(r) kan däremot karakteriseras som rena agenturer.

Den etablerade fredsrörelsen, som domineras av pacifistiska tongångar, utgår från en verklig önskan om fred hos breda folkskikt. Men, eftersom den inte utgår från en korrekt analys av verkligheten, inte förstår krigsfarans orsaker eller att våld måste mötas med våld tills dess att det reaktionära våldets orsaker undanröjts, riskerar den att bara spela Sovjet i händerna. De öppet prosovjetiska krafterna inom fredsrörelsen har pressats tillbaka på grund av u-båtsaffären och militärkuppen i Polen.

Det försiktiga motståndet gentemot Sovjet paras med eftergifter. Detta visade sig både under ubåtsaffären. då den svenska regeringen underlät att äntra och tillfångata besättningen, och i samband med förhandlingarna om uppdelningen av Östersjön (där Sverige i praktiken gjort principiösa eftergifter).

Inom det svenska folket som helhet finns det utbredd insikt om att de båda supermakterna representerar förtryck, att de bedriver en våldsamt militär upprustning, som kan störta världen i ett nytt världskrig liksom att supermakterna understödjer och uppmuntrar lokala krig runtom i världen. Den nuvarande neutralitetspolitiken är starkt förankrad inom det svenska folket. Det finns också en utbredd vilja att militärt försvara den svenska nationen. Kapitulations- och eftergiftstendenser finns därför i

första hand inom borgerskapet och i ledningarna inom dess partier. Samtidigt finns det småborgerliga, pacifistiska strömningar företrädda, särskilt bland ungdom, intellektuella och inom t.ex. SAP.

IV.

Kapitalismen byter chef – Världshistoriska konsekvenser av att Kina går förbi USA

Kategori: 2005/2, Tron Ögrim, Kina

Det här är privata anteckningar ”från mig till dig” – ofärdiga och ofullständiga. Notapparaten finns inte, korrekta referenser eller riktig citering garanteras inte. En del av siffrorna är resultat av SUH (Snabb och Ungefärlig Huvudräkning) av Tron Ögrim.

Förklaringar: GDP PPP betyder bruttonationalprodukt omräknat till köpkraft internt (det vanligaste uttrycket på svenska är köpkraftsviktad BNP – översättarens anmärkning) i olika ekonomier. (används bland annat av FN:s utvecklingsorganisation UNDP.) Det jag kallar GDP i rådollars är BNP som inte är omräknat (något som till exempel gör den kinesiska och en del andra ekonomier (Indien, Ryssland och så vidare) väsentligt mindre, jämfört med en del andra ekonomier, exempelvis den norska som då ser relativt mycket större ut.) De viktigaste källorna är www.undp.org och Lenin: Imperialismen som kapitalismens högsta stadium, dessutom en helvetes massa läsning som jag inte gitter notera.

Läs vidare på eget ansvar.

1. Kina går förbi USA

En av de största förändringarna under de senaste 100 åren i den kapitalistiska världen är på gång:

För omkring 100 år sedan blev England (tätt följd av konkurrenten Frankrike) ersatt av USA som världens ekonomiskt starkaste kapitalistiska land. Under de närmaste åren kommer USA att ersättas som världens största ekonomi (mätt i det den engelska världen kallar GDP PPP) av Kina. Det här är ett enormt jordskalv i världsekonomin som knappt är förstått och ännu mindre diskuterat, varken bland politiker och intellektuella i allmänhet eller – särskilt – på vänstersidan.

2. USA: s situation nu (2004)

USA dominerar världen ekonomiskt. Störst finanskapital. Dollarn är världsvaluta. Störst utlandsinvesteringar. Störst ekonomi mätt i GDP (PPP eller ”rådollars”). Ledande inom en del teknologiutveckling, bland annat datahårdvara och rymdteknologi. Den starkaste och mest internationellt slagkraftiga militärapparaten. Flest internationellt allierade, den starkaste makten i inflytande i exempelvis FN.

3. USA: s väg till världshegemoni

USA gick förbi England cirka 1900, mätt i GDP. Men det är intressant att lägga märke till att

beträffande militär styrka och diplomatiskt inflytande tog det många år innan USA på samma sätt gick förbi de ledande imperialistiska makterna England, Frankrike, Tyskland.

I första världskriget var USA perifert och kom in sent. Typiskt nog behandlar Lenin USA ganska lite i den klassiska boken Imperialismen (1916 – det viktigaste marxistiska verket under 1900-talet). Det är ett uttryck för att England, Frankrike, Tyskland (och i Asien, Japan) dominerade världspolitiken fram till andra världskriget, även där kom USA in sent.

I inledningen av andra världskriget hade USA en långt svagare krigsmakt än de andra stormakterna, på nivå med Belgiens.

Det var först under andra världskriget som USA:s upprustning gjorde landet till den militärt dominerande världsmakten, och USA flyttade fram sina positioner i Europa, Asien och Afrika på så sätt att USA också blev diplomatiskt dominerande. Denna framryckning fortsatte under ”avkolonialiseringen” som även kan ses som en process där USA pressade ut England, Frankrike och mindre imperialistmakter från Latinamerika, Afrika och Asien och i stort sett tog över deras positioner – en utveckling som pågick ända till 1970-talet (Portugals sammanbrott i Afrika)

Intressant: I början av denna process framställde sig USA ofta som ”motståndare till kolonialismen” (exempelvis USA:s motstånd mot Englands, Frankrikes, Israels fälttåg mot Egypten 1956!).

Det tog alltså 40 år från det att USA var ekonomiskt starkast tills USA blev militärt starkast, och först då startade USA en verklig offensiv diplomatisk politik utanför sin ”bakgård” (Mellanamerika – till och med Argentina och Brasilien var i början av 1900-talet starkare präglade av engelsk än amerikansk imperialism.) USA:s verkliga ”tigersprång mot världshegemonin” börjar först på 1940-talet.

4) Kinas situation nu (2004)

Kina är världens näst största ekonomi mätt i GDP PPP (2002) med omkring 6000 miljarder USA-dollar mot USA:s 10 000 miljarder USA-dollar. Eftersom PPP-värdena mer korrekt avspeglar den inre produktionen och exempelvis möjligheterna till militär produktion, ger de en riktigare bild av verkligheten än GDP rådollars – där Kina var nummer 6 (2002- nr 4 nu och nr 3 2005).

Utifrån Kinas nuvarande tillväxt (jag överser med den statistiska osäkerheten här) kommer Kina att gå förbi USA i GDP PPP inom 10–15 eller 20 år. Några spåmän gissar till och med på kortare perioder.

5) Historiens största industrination

Kina har redan blivit världens största industrination, dominerar massproduktion av alla slags industriprodukter från plastlock och leksaker till textilier och skor och har utifrån det en enorm export som dominerar marknaderna över hela världen, inklusive Västeuropa och USA.

6) Kinesisk import dominerar råvarumarknaden.

Det (nominellt) rekordhöga oljepriset – och tidigare i år, skrotjärnspriset, som ledde till den

märkliga världsomspännande stöldepidemin av gatulock – gjorde världspresen uppmärksam på att Kinas enorma industriexpansion nu gjort att Kina dominerar råvarumarknaden som importör.

(Av två skäl är Kina det enskilda land som är viktigast för norsk ekonomi: a) Oljepriset och b) Varuimporten som håller nere den norska prisökningen. Det är självklart helt nytt i norsk ekonomi!)

Kina är på en rad områden världens största importör (exempelvis av många metaller) och till och med på de områden där Kina inte är det, som olja (USA fortfarande störst) är det den snabbt växande kinesiska importen som pressar upp priserna.

Kina har sedan 1990 (eller kanske sedan 1980) förvandlats från en ekonomi som i stort sett var självförsörjande på råvaror (exempelvis olja) till en stat som i ständigt ökande utsträckning måste importera råvaror – och strategiskt även mat. Här ligger Kina i nivå med USA (en ekonomi som Kina liknar på många sätt, bland annat på så sätt att både USA och Kina måste importera trots stora inhemska resurser), Japan och Västeuropa (och kanske så småningom Indien, nu när det landet snabbt industrialiseras).

7) Kinas transportbehov

Det enorma transportbehovet gör att Rotterdam (som från och med 1962 passerade New York som världens största hamn) under 2004 kommer att passeras av Singapore och under 2005 av Shanghai. 6 av världens 10 största hamnar ligger nu i Kina! (Ingen av dem ligger nu i USA.) Den kinesiska varuimporten spränger nu Europas hamnar och leder till stora köer. Det får Kina, som fruktar både flaskhalsar och till exempel en ny stängning av Suezkanalen eller problem i Malackasundet till att undersöka projekt som den fantastiska idén om världens största järnvägsprojekt Urumchi-Narvik + mer ”moderata” projekt som järnväg till Tibet, oljeledning genom Burma och så vidare.

8) Kina ställer om till högteknologisk export

Medan Kina för 20 år sedan inte hade högteknologisk export, är Kina nu världens näst största elektronikproducent efter Japan. 50 procent av alla kameror och 25 procent av alla kylskåp tillverkas i Kina. Ett kinesiskt monopol är världens största producent av teveapparater, i Kina och utomlands.

9) Asien och datarevolutionen

Internationellt finns det tre centra för den sociala datarevolutionen (definierad som en stor reorganisering av ekonomin genom massanvändning av datateknologi, inklusive kommunikation).

Nordamerika

Europa, särskilt Skandinavien och Nordeuropa

De högt utvecklade delarna av Ostasien (inklusive Singapore och Australien/Nya Zeeland).

Dessa tre områden är assymmetriska. USA ligger först i hårdvaruutvecklingen och utvecklingen av stora dataföretag. Nordeuropa och Skandinavien har varit ett centrum för utveckling av socialt användande av datanätet, som internetbank och så vidare, och för mobiltelefoni (inklusive SMS). Ostasien har bland annat störst bredbandstäthet för

internetanvändning i hemmen (Sydkorea), det mest avancerade internetmobiltelefonisystemet (iMode/Japan), och har blivit de största chipsproducenterna i världen. Totalt är antalet internetanvändare i världen troligtvis drygt en miljard, mobilanvändare kanske över 2 miljarder.

10) Kina, Internet, mobiltelefoni

Kina är nu världens största mobiltelefonland mätt i antalet användare (kanske 350 miljoner). Branschen gissar på en mättnad vid 700-800 miljoner användare i Kina (USA har under 200 miljoner).

Kina är världens näst största Internetland med uppskattningsvis 120 miljoner användare (USA har kanske 180-200 miljoner användare). Kinesiska är världens näst största Internetspråk, kanske 15 procent av Internet (engelska är världens största, 25-30 procent). Med den nuvarande tillväxttakten kommer Kina att passera USA och engelska som Internets största land och språk.

11) Kina, USA och forskningskapplöpningen

Datarevolutionen, som är den andra stora omvälvningen inom kapitalismen för tillfället (övergången från industrikapitalism – industri är den viktigaste formen för konkret kapital – till datakapitalism – information, programvara och så vidare är den viktigaste formen av konkret kapital, och samhället reorganiserar i samspel med det) gör forskningen allt viktigare för konkurrensen mellan de ledande ekonomiska makterna.

Enligt UNDP 2004 SUH placerar sig USA, Kina och EU ungefär lika när det gäller det antal som UNDP definierar som forskare (grovt räknat 1 miljon vardera). (Andra källor ger USA ett mycket större försprång.) (Andra stora "forskningstater" enligt UNDP är Ryssland, Japan.)

Men TÖ SUH uppskattar priset per forskare till att en amerikansk forskare kostar ungefär lika mycket som 25 kinesiska forskare (något mindre för Japan). Oavsett noggrannheten här så är tendensen säkert riktig. Stora japanska firmor – och allteftersom även amerikanska – flyttar eller upprättar forskningsavdelningar i Kina.

Kina har blivit huvudkonkurrent till USA i fråga om rymdforskning. (EU har problem med all forskning eftersom EU inte är en central stat och inte kan styra resurserna centralt som USA och Kina kan göra. USA har nekat Kina inträde i samarbetet om den internationella rymdstationen. Kina har svarat med att de kommer att bygga en egen rymdstation, och att de kommer att åka till månen (ett mer förnuftigt projekt än Bushs Mars-projekt som jag tippar kommer att stranda på grund av de enorma priserna i USA). Kina importerar rymdteknologi från Ryssland (som har mycket teknologi men lite pengar), samarbetar med Brasilien och Europa och så vidare. (USA har i gengäld just hotat med att skjuta ned EU-satelliter som har Kina som partner, om det blir krig x) Detta understryker att Kina nu har blivit USA:s huvudkonkurrent i forskningskapplöpningen, och att USA:s nuvarande regering också inser det.

12) Yuan och dollar

USA har de senaste åren finansierat sin förbrukning med utländska lån. Det får många ekonomer att frukta ett sammanbrott för dollarkursen. USA:s regering klagat över att Kinas

regering sätter kursen på yuanen ”konstlat lågt”. USA har ett enormt handelsunderskott i förhållande till Kina, och vill att Kina ska höja kursen på yuanen i förhållande till dollarn. Kina har hittills stått emot den pressen. Medan yuanen bara utgör omkring 10 procent av värdet av USA-dollar i världshandeln (det är möjligt att även det är för mycket) har en del av Kinas viktigaste handelspartners i Asien bestämt sig för att följa yuanen mot dollarn – såvitt jag förstår, gäller detta delvis också japanska yen? Kina har nu de facto blivit en av de 3-4 viktigaste spelarna i världsekonomin, också när det gäller valuta.

13) ”En kinesisk ekonomisk krasch?”

Då jag var i Kina för 18 år sedan och såg de enorma (bland annat hotell-) investeringarna trodde jag att en ekonomisk krasch skulle komma på kort sikt. Sedan har ekonomin vuxit utan jämförelse med någon annan ekonomi i världshistorien. Nu pratar många ekonomer om en möjlig ”kinesisk krasch” igen. Utan att gå in på de mer specifika argumenten, tror jag att exportökningen plus råvaruprisökningarna pekar i riktning mot en sådan krasch på en skala mellan sannolik och säker. (Jag tror inte att regeringen har verktyg för att verkligen genomdriva den beslutade ”nedkylningen av ekonomin”.)

Kina har nästan ensamt svarat för uppgången i ekonomin de senaste par åren. Kina som största handelspartner med både ASEAN, Japan och Sydkorea har med ökande import svarat för uppgången i dessa områden och bland annat bidragit till att vända en 10 år gammal tillbakagång i Japan. Kina var inte med, varken i den senaste ”Asienkraschen” eller i ”dot.com-kraschen” i väst efter 2000. Kina har även bidragit till att många fattiga råvaruexportörer i tredje världen har haft goda intäkter de senaste åren (även om Kina å andra sidan tvingats betala, bland annat för dyrare olja).

Vad kan alltså en ”Kina-krasch” betyda för världsekonomin?

Försiktigt sagt, rätt mycket.

Vem kommer att vinna strategiskt på en krasch?

Marxismen säger oss att en krasch innebär sanering av kapital, att de största kapitalisterna kan köpa upp konkursade konkurrenter billigt, och så vidare. Jag tror att blandningen av kinesiskt statskapital (provinskapital, militärkapital och så vidare) och privatkapital är väl lämpat att bli vinnaren i en sådan internationell krasch, på grund av sin koncentrerade karaktär och sin starka direkta sammansmältning med regeringen och den centrala statsapparaten.

Dessutom kommer Kina att sitta med enorma osålda lager av produktionen från alldeles före kraschen när uppgången kommer – av allt från plastlock och Barbiedockor till chips och mobiltelefoner – vilket kommer att kunna realiseras till underpriser när köpkraften återhämtar sig från bottenläget och effektivt slå ut mindre producenter som försöker komma på benen igen.

Jag tror alltså att Kinas ekonomiska tillväxt, som är snabbare än alla konkurrenters (inklusive USA:s), kommer att fortsätta även om Kinas ekonomi kraschar de närmaste åren.

14) Det kinesiska ekonomiska systemet

Jag anser utan tvekan att Kina är ett imperialistiskt land, som Lenin definierade det i boken

från 1916: Ett land där ekonomin domineras av stora kapitalistiska monopol och som exporterar kapital. (Staten, provinserna och militären dominerar många monopol, men samtidigt konkurrerar de med varandra både inom landet och internationellt.)

Kinesiska monopol konkurrerar intensivt med bland annat amerikanska om kontroll över råvaror, något Lenin beskriver som typiskt. Eftersom ”gamla imperialister” redan etablerat sig där det är lättast, går kinesiskt kapital in i de fattigaste och mest instabila länderna i världen och i länder där USA inte vill etablera sig. Kina investerar exempelvis i olja i Sudan, bygger monteringsfabriker för kinesiska bilar i Iran, och så vidare. Över hela Afrika kan du nu ta in på kinesiska hotell om du vill.

Men Kina gör även stora investeringar i till exempel Brasilien, och ett kinesiskt monopol köpte nyligen upp ett av Kanadas största gruvföretag i konkurrens med Brasilien.

15) Kinesiska klasskillnader

Enligt UNDP 2004 (statistik från 2002) ska Kina ha en GDP PPP per capita på grovt räknat 5000 USA-dollar, det vill säga ungefär lika mycket som Norge 1947 x Något som – om tillväxten fortsätter som nu – om 10 år kanske kan bli det dubbla, det vill säga som Norge 1973x

Men Kina är ett mycket mer ojämnt samhälle än vad Norge var då (Norge var långt mer ”socialistiskt” än Kina är i dag) och olikheterna ökar i Kina. Tron Ögrims SUH baserad på UNDP ger en uppskattning på omkring ”ett Japan” i Kina (cirka 130 000 000 människor) som i genomsnitt lever på omkring 15 000 USD PPP, det vill säga som i Tjeckien ungefär. Sätt ned nivån till 10 000 USD PPP och vi får ”ett USA” – 260 000 000 – som lever på en ”polsk” genomsnittsnivå.

Ett par uttryck för detta: Kina har blivit världens tredje största bilmarknad, och marknaden domineras av lyxmodeller. Kina har startat massturism utomlands, och har sänt ut 17 miljoner turister från Kina i år. Exempelvis har Kuba certifierats av kinesiska myndigheter för kinesisk massturism, och den amerikanska kolonin Nordmarianerna rapporterar om problem, eftersom den också är certifierad som kinesiskt turistmål.

Å andra sidan finns ”ett Nigeria” (cirka 130 000 000) på botten, som lever på ”nigeriansk nivå”: 1000 USA-dollar PPP i snitt. Den genomsnittliga starka ökningen av levnadsstandarden – som inkluderar städer där människor lever på ”sydeuropeisk” nivå, där det dessutom finns arbetskraftsbrist inom delar av den nya industrin – har följts av en stark ökning av fattigdom på delar av landsbygden, stora gamla industriområden där industrier med 50-talsteknologi är nedlagda, och så vidare. I år uppger Kina officiellt för första gången på många år att antalet verkligt fattiga ökar, trots uppgången i ekonomin.

Hur många verkligt stenrika som finns är svårt att uppskatta utifrån den information som jag har sett. En man från Hong Kongs handelskammare som var i Oslo tidigare i år, skröt med att det finns ”över 30 miljoner miljonärer i Kina, fler än i USA”.

Tillsammans med omfattande korruption, väldig brutalitet i delar av industrin (exempelvis den enorma kolgruveindustrin) förklarar detta varför Kinas regering har grund till att frukta stor oro, kanske uppror och kaos, till exempel i samband med ekonomiska kriser eller krig.

16) Det kinesiska politiska systemet?

Detta kräver en egen undersökning som jag inte har gjort. En naturlig frågeställning utifrån Maos karaktäristik av Sovjet på sin tid, är ”är Kina en aggressiv fascistisk diktatur”? Mitt försiktiga svar är nej.

På försök kommer jag att lägga mig till med en karaktäristik som jag såg kom ut av ett norskt forskarseminarium nyligen: En auktoritär diktaturstat med konfucianska drag.

Den aggressiva fascistiska ideologin, riktat mot både mot intern opposition och externt världsherravälde, som präglade både Nazi-Tyskland och Brezjnevs Sovjet, saknas. Den inre kontrollen är mindre rigid, regeringen experimenterar försiktigt med okontrollerade lokalval och så vidare. Det finns inte heller någon aggressiv inre fascistisk rörelse som försöker forma systemet i en mer strömlinjeformad diktatorisk riktning.

Modellerna för en stor del av eliten i partiet ser ut att vara Singapore, Hongkong – och faktiskt väst. I kinesisk tappning, där mantrat först och främst är ”stabilitet” – gör inte som Sovjet, ta inga chanser som riskerar att skapa sammanbrott.

17) Framtiden för Kina?

Hittills har jag nöjt mig med att beskriva situationen fram till idag. Men typiskt för denna utveckling är att vi är i en så tidig fas att de viktigaste förändringarna ännu inte har skett.

Vad kommer att ske i nästa omgång? En ”grundlig” genomgång kräver minst lika omfattande anteckningar, till och med i detta format.

Kanske gör jag det x men här, bara några mycket korta punkter:

Kina kan (förutsatt att Kina inte drabbas av stora kriser) inom loppet av tio år inte bara gå förbi USA utan även bli dominerande i de nya sektorerna i kraft av sin stora marknad, sina låga löner och sin enorma, billiga forskarkapacitet. (Kina bör till exempel kunna gå förbi USA, när det gäller rymdfart, utifrån pris.) I jämförelse med USA befinner sig Kina i år ”1900” (den viktigaste skillnaden är att USA då var rikare per capita än England, Kina är självklart fattigare per person än USA och kommer att så vara länge.)

Kina har världens största militärmakt mätt i antal soldater (olikt USA 1900). Kina som modern militärmakt kommer att kunna gå förbi USA, om inte förr så när GDP PPP passerar USA. Om Kina kommer att upprusta så kraftigt eller om Kina först kommer att bli provocerat att göra det på grund av en militär konflikt (eller hot om det) får historien utvisa.

Diplomatiskt influerar Kina ”spontan” ett hundratal länder i Asien och Afrika som enorm importör. Kina har dessutom de facto blivit den dominerande makten i några små grannländer, som Laos, Kampuchea och Myanmar (Burma).

Kinas systematiska diplomati är utpräglat ekonomisk. Den har bland annat riktat sig mot ASEAN, Sydkorea och Japan med sikte på att få till ett ”ASEAN plus tredje världens största frihandelsblock” – mot Centralasien (Shanghai-pakten) med sikte på att bland annat säkra olja, och mot Ryssland (olja, trä, metaller, teknologiimport och så vidare) som Kina nyligen har ”gett” 1,5 miljoner kvadratkilometer land som Tsarryssland tog på 1800-talet, och mot

Indien, som fått Kinas stöd till en plats i FN:s säkerhetsråd (troligen tillsammans med Brasilien, medan Kina går mot Japan och troligen också mot Tyskland).

Men samtidigt börjar Kina överge den politik som har tillämpats de senaste tio åren, som begränsar kinesisk närvaro till Kinas gränsområden. Kina har exempelvis nyligen sänkt drygt 80 polissoldater till FN-styrkan i Haiti, till Bush-regeringens stora fasa.

Kommer de stora kinesiska utlandsinvesteringarna, transportererna, säkrandet av råvarorna och så vidare leda till en världsomspännande kinesisk utrikespolitik de närmaste 20 åren? Jag tror det.

Lula i Brasilien argumenterar för en "Syd-allians", ekonomiskt, teknologiskt och så vidare, mellan länder som Kina, Indien, Brasilien, Sydafrika och så vidare. (Enligt min mening är flera av dessa länder också "nya imperialister" ekonomiskt, utifrån Lenins definition 1916.)

Kina är mycket mer försiktigt med att säga sånt och vill inte blockera olika möjligheter. (Exempelvis försöker oppositionen i Japan fjärma Japan från USA och lägga landet närmare Kina, i takt med handelsutvecklingen x) Men att Kina som andra världsmakter kommer att bygga upp en "familj" av nära allierade (något som Kina undvikit hittills) verkar troligt.

18) Kina och USA – "det nya Sovjet"?

Kinas politik gentemot USA är försiktig. I motsättning till både Washington och Moskva (förr och nu) säger Beijing hellre lite. Beijing var emot Irak-kriget men lät Frankrike, Tyskland och Ryssland ta stöten mot USA.

Men Kinas konkurrens med USA blir objektivt ständigt skarpare – i första omgången om råvaror, marknader, valuta och så vidare, i nästa omgång – tror jag – om geopolitiskt stöd för att säkra de ekonomiska intressena.

Blir Kina "det nya Sovjet" i förhållande till USA? Nej, för Kina är olikt Sovjet på minst två viktiga sätt:

Tsarryssland var en militärstat som var uppbyggd på ständig erövring av land. Sovjet upprätthöll traditionen att utvidga sig, bland annat under andra världskriget, och sände soldater till nya länder fram till 1980-talet. Kina har de senaste 150 åren däremot ingen tradition av att erövra land och sända soldater utomlands (Kinas interventioner efter 1949 har bara varit i grannländer, ur kinesisk synvinkel defensiva och har alltid slutat med att soldaterna har dragits tillbaka). I kinesisk tradition betyder militära äventyr instabilitet, alltså fara.

Sovjet fick aldrig Kinas nuvarande ekonomiska styrka! Sovjet som var Norges grannland fick aldrig den ekonomiska betydelse i Norge som Kina har nu! Kinas världsomspännande ekonomiska betydelse gör Kina till en mycket farligare konkurrent för USA-imperialismen i ekonomin än Sovjet någonsin var.

19) Världskrig inom 20 år?

Några kommentatorer hävdar att Irak-krigets "egentliga mål" är att "ringa in Kina" – utifrån de nykonservativa USA-strategernas planer utarbetade på 1980-tallet för att "ta Kina innan Kina blir starkare än USA". Det är intressant att lägga märke till att före 11 september var Bush-regeringen tämligen aggressivt mot Kina.

Det är också intressant att i den nuvarande kraftiga upptrappningen av motsättningarna mellan Taiwan och Beijing (där Taiwans regeringschef bl.a. har sagt att han måste ha möjligheten att ödelägga kinesiska storstäder för att "stå emot kinesisk press") ligger USA hårt på och stödjer den sida som vill att Taiwan ska köpa stora amerikanska vapensystem, i motsättning till en stark falang av storkapitalister och det gamla Goumindang-partiet (!) som önskar avspänning med Beijing.

Skärpningen av krisen mellan Beijing och Taiwan är nu så kraftig att exempelvis Singapores regering har varnat två gånger för att det kan sluta med krig. Två möjligheter:
Vissa kretsar i USA kan tänka sig ett "preventivt" krig med Kina innan det blir för sent.

Jag förmodar att det på USA-imperialismens tankesmedjor finns människor som fuskar med sånt. (Å andra sidan är det vanskligt att få igenom, bl. a. på grund av krigsmotstånd i USA – både från vanliga människor och byråkrater, militärer och kapitalister som förstår att det är galenskap.)

USA-regeringar kan i de kommande åren försöka att inveckla Kina i lokala konflikter för att "tappa" Kina på blod, så som Sovjet förblödde i Afghanistan, Etiopien och så vidare.

Det blev ju aldrig något "varmt" världskrig mellan USA och Sovjet, även om det såg illa ut många gånger. Men ett 40-årigt "kallt" tredje världskrig blev det. Men vi bör också komma ihåg att inget av de två "varma" världskrigen bröt ut för att de var planerade. Båda bröt ut för att ständigt skarpare lokala konflikter "drog" de två blocken in i dem, i strid mot alla parterers kortsiktiga planer. På så sätt påminner situationen mer och mer om utvecklingen före första världskriget, med den "gamla" makten med "imperiet där solen aldrig går ned" mot den "nya" makten som stiger upp och behöver råvaror och marknader för export. Detta är inte en "spådom om att det blir ett världskrig mellan Kina och USA de närmaste 20 åren". Exakt här vill jag ansluta mig till Stalin, som sa att imperialistiska krig i största allmänhet inte kan undvikas så länge imperialismen finns, medan konkreta krig alltid kan undvikas eller stoppas.

Men det är en "spådom om att konflikter mellan USA och Kina inte kan undvikas de närmaste 20 åren" och att faran för att några sådana konflikter, i värsta fall, kan "glida in i" till och med ett tredje "varmt" världskrig, inte kan uteslutas.

Usch!

"Och ändå var det många verser kvar" – men de får vänta.

20) Kan något hindra att Kina går förbi USA?

Men Kina kanske aldrig går förbi USA?

Jag har diskuterat ekonomiska kriser, eventuella krig (storkrig eller lokala krig). Såvitt jag kan se kan ingenting hindra denna utveckling, annat än att Kina på ett eller annat sätt faller samman (inre uppror, uppsplittring i flera stater, Kina förlorar ett storkrig eller liknande).

Men mer grundläggande tror jag att denna fråga är gallet ställd. För egentligen finns det inte en historisk punkt där Kina går förbi USA "exakt då". När det gäller Kina som industriproducent har Kina redan gått förbi. Detsamma med Kina som mobiltelefonmarknad eller internationell uppköpare av många metaller x Om vi ska räkna Kina som "världens största ekonomi" när

Kina går förbi USA i GDP PPP eller i ”råa USA-dollar” (båda är väldigt teoretiska storheter) är egentligen formella frågor. Eller om vi kommer att värdera Kina som ”starkare än USA” först när Kina är militärt starkare i världsmåttstock, eller uppenbart diplomatiskt starkare (har fler allierade, kan ”slå USA i FN” eller liknande).

Poängen är att Kina redan har gått förbi USA på många områden, och månad för månad, halvår för halvår går förbi USA på nya områden. Kina är den enda verkligt likvärdiga rivalen till USA i världsekonomin nu. Detta har redan skett. Frågan bör egentligen ställas: Kan något hindra Kina från att bli mycket starkare än USA?

Mitt personliga svar är att det säkert kan tänkas, men för mig verkar det inte troligt.

Tron Ögrim

September 2004

Översättning: Bengt-Olof Lindbergh

V.

Vart leder den interimperialistiska rivaliteten?

1. I ”Imperialismen som kapitalismens högsta stadium”¹ utvecklar Lenin en fullödig teori om imperialismen. Här återges de fem berömda kännetecknen som startpunkt:

”Men alltför korta definitioner är, om också bekväma, ty de sammanfattar det viktigaste, dock otillräckliga så snart man ur dem måste speciellt härleda ytterst väsentliga drag hos den företeelse, som det gäller att definiera. Vi måste därför – utan att glömma, att alla definitioner överhuvud taget har en villkorlig och relativ betydelse, då en definition aldrig kan omfatta de allsidiga förbindelserna hos en företeelse i full utveckling – ge en sådan definition av imperialismen, som innefattar dess följande fem viktigaste kännetecken:

1. Koncentration av produktion och kapital, vilken uppnått ett så högt utvecklingsstadium, att den skapat monopolen, vilka spelar en avgörande roll i det ekonomiska livet.
2. Bankkapitalets sammansmältning med industrikapitalet och uppkomsten av en finansoligarki på grundval av detta ”finanskapital”.
3. Kapitalexporten, till åtskillnad från varuexporten, erhåller synnerlig betydelse.
4. Internationella monopolistiska sammanslutningar av kapitalister, vilka delar världen mellan sig, bildas.
5. Jordens territoriella uppdelning mellan de kapitalistiska stormakterna är avslutad.

¹ <https://www.marxists.org/svenska/lenin/1916/imper.htm#h3>

Imperialismen är kapitalismen på det utvecklingsstadium, då monopolens och finanskapitalets herravälde utformats, då kapitalexporten blivit särskilt betydelsefull, då världens uppdelning mellan de internationella trusterna börjat, och uppdelningen av hela jordens territorium mellan de största kapitalistiska länderna fullbordats.”

2. Lenin utvecklade lagen om den ojämna ekonomiska och politiska utvecklingen under kapitalismen och imperialismen. Det leder till att kapitalistiska stater kan utvecklas till imperialistiska stater, men detta sker alltid i konkurrens med andra stater. Detta är källan till rivalitet mellan imperialistiska stater. Jämviktsförhållandena under imperialismen är temporära och övergående. Vissa imperialistiska stater är på uppåtgående och andra på nedåtgående. Under givna förhållanden leder motsättningarna mellan olika imperialistiska allianser eller supermakter till världskrig, lokala krig eller till krig genom ombud. Stalin skriver apropå lagen om den ojämna utvecklingen under kapitalismen:

” För det första att uppdelningen av världen bland de imperialistiska grupperna är klar, att en sådan sak som "ledigt" territorium inte längre finns någonstans, och att en omfördelning av den redan uppdelade världen genom imperialistiska krig är en absolut nödvändighet för att uppnå ekonomisk 'jämvikt'.

För det andra, att den kolossala och hittills oöverträffade utvecklingen av teknik, i ordets breda mening, gör det lättare för vissa imperialistiska grupper att övervinna och överträffa andra i kampen för marknader, för att lägga beslag på råvarukällor. ”²

3. En imperialistisk stormakt kan överflygla en annan utan ett världskrig. Detta visar USA:s detronisering av Storbritannien; USA överflyglade Storbritannien ekonomiskt redan runt 1890. Det sista krig som de båda staterna utkämpade skedde 1812. Storbritannien hade varit tvunget att stödja Sydstaterna under inbördeskriget 1861 – 1865 för att förhindra uppkomsten av ett starkt USA. Detta var också den brittiska härskande klassens plan, men förhindrades att omsätta den i verkligheten på grund av den utbredda antislaveriopinionen i Storbritannien. Den amerikanska Monroedoktrinen, som motsatte sig europeisk inblandning på den amerikanska kontinenten, utvecklades redan 1823. USA:s territoriella expansion skedde på bekostnad av Spanien, en nedåtgående imperialistmakt, och Mexiko.
4. Första världskriget var ett imperialistiskt omfördelningskrig. Två imperialistiska allianser stod mot varandra. Ententen bestod inledningsvis av Frankrike, Storbritannien och Ryssland, medan centralmakterna utgjordes av Tyskland och

Österrike -Ungern i allians med det Osmanska riket. USA anslöt sig först 1917 till ententen. Första världskriget utlöstes fr.a. på grund av rivaliteten mellan å ena sidan Tyskland, en uppåtgående supermakt, och Storbritannien/Frankrike, världens två största kolonialmakter å den andra sidan. USA och Tyskland var alltså två imperialistiska stormakter på uppgång, men tillhörde olika läger. Den socialdemokratiska vänstern med bolsjevikpartiet i spetsen drev linjen att världskriget var ett orättfärdigt krig och att arbetarklassen i respektive land borde störta den härskande klassen genom en socialistisk revolution.

5. Detta lyckades också i Tsarryssland, den svagaste länken i imperialismens kedja. Oktoberrevolutionens seger ledde till en helt ny situation i världshistorien. För första gången i historien hade det uppstått en socialistisk arbetarstat, som systematiskt kunde stödja klasskampen och befrielsekampen i andra länder. Det växte fram en kommunistisk världsrörelse, som manifesterades i Komintern. Den nya sovjetstaten bekämpades från första stund av imperialistiska och kapitalistiska makter. Fascismens och nazismens framväxt var en direkt reaktion på Sovjetunionens tillkomst och den kommunistiska rörelsens inflytande.
6. Andra världskriget började också som ett imperialistiskt omfördelningskrig. De tre axelmakterna Tyskland, Italien och Japan hade expanderat genom lokala krig. Japan i Manchuriet och Kina, Italien i Libyen och Abessinien och Tyskland hade i tur och ordning anslutit Saar-området, Österrike och Tjeckoslovakien. Dessutom hade Tyskland och Italien aktivt stött falangisterna i Spanien, vilket resulterade i republikens nederlag 1939. Formellt utbröt andra världskriget i och med Nazitysklands attack på Polen 1939, vilket ledde till Storbritanniens och Frankrikes krigsförklaringar. Det imperialistiska omfördelningskriget övergick till att bli ett antifascistiskt krig efter Nazitysklands angrepp mot Sovjetunionen. Det innebar att det uppstod en allians mellan Storbritannien, USA och Sovjetunionen, men först efter Japans attack mot Pearl Harbor 1941.
7. Efter andra världskriget uppstod ett stort socialistiskt läger (Sovjetunionen, Kina, Vietnam, Nordkorea och folkdemokratierna i Östeuropa), som omfattade en tredjedel av mänskligheten. I flertalet folkdemokratier hade det dock aldrig skett någon genuin socialistisk revolution. Motsättningarna inom det socialistiska lägret utvecklades fr.o.m. 1957, varpå det rämnade 1963.
8. USA gick ut ur andra världskriget som den obestridligt starkaste imperialistmakten. USA övertog Storbritanniens och Frankrikes roll i stora delar av världen; i vissa fall gav USA stöd (som till Frankrike i Indokina på 1950-talet). Efter 1957 (Suezkrisen) kunde Storbritannien och Frankrike inte bedriva en helt självständig utrikespolitik gentemot USA. Med början i Indien 1948, men framför allt under 1960-talet, vann en rad kolonier i Afrika och Asien, statlig självständighet.
9. Efter 1956 förvandlades Sovjetunionen successivt till en socialimperialistisk supermakt, varvid rivaliteten mellan USA och Sovjet intensifierades i slutet av 1960-talet. Sovjetunionen inledde en militär upprustning på 1960-talet, bl.a. skapades en offensiv högsjöflotta, som inte hade existerat före 1953. Fr.o.m. början av 1970-talet

ansåg den internationella m-l-rörelsen med KKP i spetsen att faran för ett tredje världskrig ökade. KKP allierade sig med den alliansfria rörelsen och utformade teorin om tre världar för att möta det växande krigshotet. 1975 besegrades USA i Indokina. Solidaritetsarbetet med de indokinesiska folken var ett lysande exempel på den proletära internationalismen; den utgjorde ett viktigt stöd till kampen mot USA i Indokina, samtidigt som den bidrog till att radikaliserar opinionen inom det imperialistiska blocket, bl.a. i Sverige.

10. Rivaliteten mellan de båda supermakterna, USA och Sovjetunionen, fr.o.m. slutet av 1960-talet skapade också ett manöverutrymme, som bl.a. den alliansfria rörelsen kunde utnyttja. T.o.m. den svenska regeringen kunde frondera mot USA i fråga om Vietnam och Sydafrika. En del av de befrielseörelser som uppstod i Afrika, exempelvis i Angola, Mozambique, Zimbabwe m.fl. understöddes av Sovjetunionen. Även ANC hade nära band till Sovjetunionen. Vid makten utvecklades de till borgerliga nationalistiska rörelser. I vissa av de afrikanska kolonierna som Angola stödde USA/Sydafrika den ena befrielseörelsen, medan Sovjet/Cuba stödde den andra. Sovjet stödde Mengistus Etiopien mot den eritreanska befrielseörelsen.
11. Sovjetunionens kollaps 1991 var ett resultat av ökande interna spänningar. Den sovjetiska ekonomin gick i stå på 1970-talet; kapprustningen med USA ledde till ekonomiska påfrestningar; folken i folkdemokratierna ville frigöra sig från Sovjets överhöghet och slutligen nederlaget i Afghanistan 1989. Detta ledde till att USA i praktiken fungerade som ensam supermakt, åtminstone fram till Irakkriget 2003.
12. I och med Deng Xiaopings maktövertagande efter Mao Zedongs död hade Kina slagit in på den kapitalistiska vägen. Redan 2005 stod det klart att Kina skulle utvecklas till ny imperialistisk supermakt. Dess ekonomi sammantvinnades tidigt med USA:s. Det kinesiska borgerskapet har emellertid bedrivit en försiktig utrikespolitik. Enligt Deng Xiaoping skulle inte de båda supermakterna, USA och Sovjet, utmanas i onödan. Idag har Kina passerat USA i fråga om köpkraftsviktad BNP och har fortfarande en hög tillväxttakt. Valutareserven i dollar är världens största. Kina är ett kapitalexporterande land, investerar och etablerar sig överallt i världen. Kina är världens största handelsnation. Kina har de näst största militärutgifterna efter USA, bygger upp en högsjöflotta och har åtminstone en bas utomlands. Dess rymdprogram och AI-program är mer avancerade än USA:s. Dock kan inte Kinas militärmakt än så länge på långt när mäta sig med USA:s. Det är möjligt att paritet uppnås runt 2030.
13. Idag finns det alltså två supermakter, USA och Kina, som tävlar om världsherraväldet. Däremellan finns det antal medelstora imperialistmakter som Ryssland, Storbritannien, Frankrike och Japan. EU är en imperialistisk sammanslutning, i vilken Sverige ingår, men är ingen självständig militärmakt. De flesta länder i Afrika, Asien och Latinamerika är avhängiga länder, även om länder som Brasilien, Indien och Sydafrika hyser vissa ambitioner.

USA har under 2000-talet initierat eller understött krig genom ombud i Afghanistan, Irak, Libyen, Syrien och Jemen. I såväl Ukraina som Syrien har USA stött på motstånd

från Ryssland. Kina har en växande konflikt med en rad grannstater i Syd kinesiska sjön.

14. Det faktum att Sovjetunionen och därefter Kina urartat har haft mycket negativa konsekvensen för den revolutionära rörelse och olika befrielse rörelser i hela världen. Det betyder att den har desillusionerats och hittills befunnit sig på en strategisk defensiv. Inom såväl det imperialistiska blocket som i de avhängiga neo-koloniala länderna har det lett till att det har uppstått ett tomrum, som fyllts i av andra rörelser. Inom det imperialistiska blocket har behovet av en reformistisk rörelse minskat, eftersom det inte finns någon kommunistisk rörelse som kan hota dess hegemoni. Istället har det vuxit fram högerextremistiska och –populistiska rörelser som fyller tomrummet, eftersom det imperialistiska borgerskapet inte längre anser sig behöva göra några eftergifter till förmån för proletariatet. Förmögenhets- och inkomstskillnaderna har konsekvent ökat inom det imperialistiska blocket. Inom de avhängiga neo-kolonierna, bl.a. i Mellanöstern, har reaktionära islamistiska krafter fyllt ut tomrummet efter de kommunistiska, progressiva och borgerligt-nationalistiska krafterna.
15. Jämfört med 1960- och 1970-talet har den revolutionära rörelsen har alltså kraftigt försvagats i hela världen med några undantag, främst Indien och Filippinerna. Men i grund och botten har alla motsättningar skärpts; motsättningarna har skärpts inom de kapitalistiska och imperialistiska länderna, d.v.s. mellan proletariat och borgerskap; mellan de imperialistiska länderna och de förtryckta folken och nationerna; och mellan de båda imperialistiska supermakterna, USA och Kina. Det finns inte längre något socialistiskt läger. Men en vändning kan ske mycket snabbt på samma sätt som USA:s krig i Indokina och kulturrevolutionen i mitten av 1960-talet ledde till en snabb radikaliserings bland de arbetande massorna i hela världen.
16. Vilka lärdomar kan dras av detta? Flera. Det ena inter-imperialistiska scenariot är inte det andra likt. Historien upprepar sig inte mekaniskt. Förspelet till andra världskriget, bl.a. med tanke på Sovjetunionens existens, ställde kommunisterna inför helt nya uppgifter.

Det är inte givet att rivaliteten mellan USA och Kina måste utmynna i världskrig som det första och andra. Kina kan lika gärna överflygla USA på samma sätt som USA överflyglade Storbritannien utan krig på 1890-talet. Det är förmodligen för sent för USA att starta ett preventivkrig mot Kina med tanke på Kinas kärnvapeninnehav. Rivaliteten kan ske i form av krig genom ombud (USA kontra Sovjet). En eller båda supermakterna kan kollapsa på grund av interna orsaker (se Sovjet).

I nuläget är det omöjligt att förutse utvecklingen. Man ska akta sig för att dra förhastade slutsatser. Likvidatorerna i SKP ansåg exempelvis 1978 att krigsfaran var akut i Europa, vilket ledde de i praktiken inte längre utgick från huvudmotsättningen

mellan proletariat och borgerskap utan agerade som om huvudmotsättningen gick mellan det svenska folket och den sovjetiska socialimperialismen. Detta innebar att de utvecklade en vänstersocialdemokratisk linje, som ofelbart resulterade i SKP:s undergång.

Det finns de som skönmålar stater som Kina, Ryssland etcetera, som visserligen står i motsättning till USA, men i nuvarande läge är de på sin höjd motvikter. En uppåtgående supermakt är aldrig mer progressiv än den supermakt den försöker detronisera; det visar de båda världskrigen, Som Lenin skriver kan en analys eller ”en definition aldrig (...) omfatta de allsidiga förbindelserna hos en företeelse i full utveckling”.

RBT

30/7 2020

VI.

De superrike som klasse

«I dag er det en liten gruppe superrike mennesker som dominerer kapitalistklassen. Disse menneskene styrer svært mange internasjonale konsern, dominerer eierskap i store deler av massemedia, sitter i hverandres styrever og har enorm makt i verden.» Dette står å lese i [kapittel 2 i prinsippprogrammet](#) til partiet Rødt som ble vedtatt på landmøtet til partiet i 2019.

Dette er fullstendig riktig, og her på steigan.no har vi konkret ved hjelp av børldata, årsrapporter, vitenskapeige studier og andre lett tilgjengelige kilder påvist at det er slik. Likevel er det enkelte personer, også i Rødt, som anklager oss for å være «konspirasjonsteoretikere» når vi dokumenterer at partiprogrammet deres er korrekt.

Vi har tatt for oss dette temaet i to artikler:

[Finnes det konspirasjoner i virkelighetens verden?](#)

[De kaller det «konspirasjon» – vi kaller det klassekamp](#)

Nå skal vi svare på spørsmålet:

Hvem er de?

Hvert år utgir Oxfam rapporter som viser hvor mye de rikeste menneskene i verden eier i forhold til resten av oss. I 2017 skrev de for eksempel at [8 menn eier like mye som den fattigste halvparten av verden tilsammen.](#) Man kan altså få plass til disse superrike i en litt stor maxitaxi.

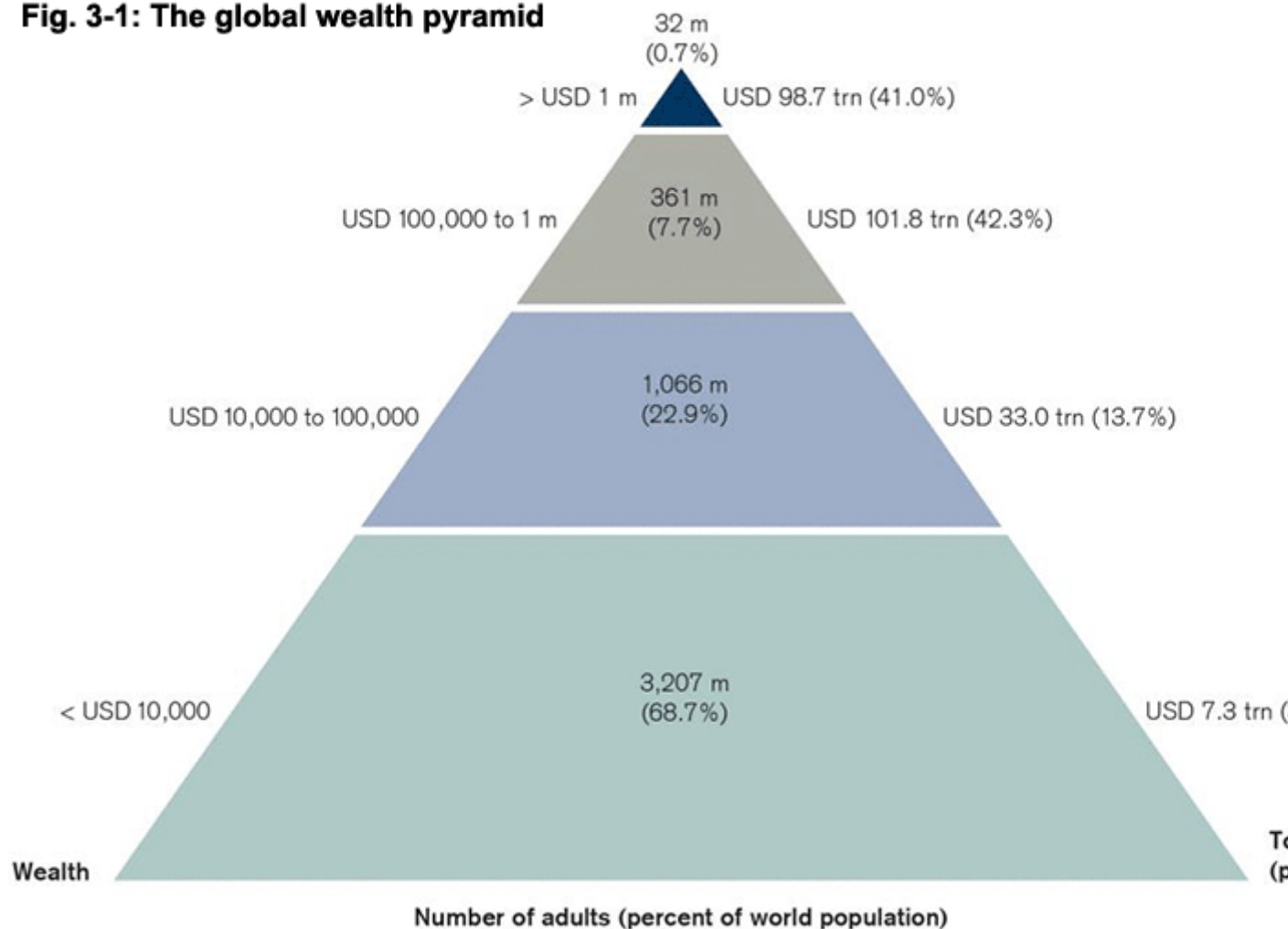
Disse personene har navn, og de er vel kjent. I år er de folk som [Jeff Bezos](#), [Elon Musk](#) og [Bill Gates](#). Men åtte personer utgjør ingen klasse. De er finansfyrster og rikere enn middelalderens fyrster relativt sett. Men de tilhører en klasse som er en del større.

Rapporten fra Credit Suisse

En annen rapport, utarbeidet av finansbanken [Credit Suisse](#), bekrefter dette bildet. De rike blir rikere på menneskehetens bekostning. Og de ultrarike er så rike at det er vanskelig å forestille seg.

Slik ser *Credit Suisse* formuespyramiden i verden:

Fig. 3-1: The global wealth pyramid

0,7 % av menneskeheten eier altså 41% av all verdens formue. Disse rikingene utgjør totalt 32 millioner mennesker.

Men det er mer å si om dette

Credit Suisse har analysert denne gruppa mer detaljert, og det gir noen ekstra dimensjoner til det hele.

Menneskeheten 7 100 000 000

1 til 50 mill \$ 31 400 000

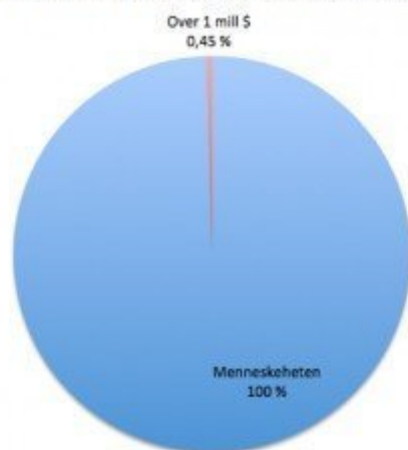
50 til 100 mill \$ 64 800

100 til 500 mill \$ 30 800

Over 500 mill \$ 3 100

De 32 millionene rike kalles *high net worth individuals (HNWI)*, og det er personer som har over en million dollar i investerbar formue, altså utenom hus, landsteder og liknende.

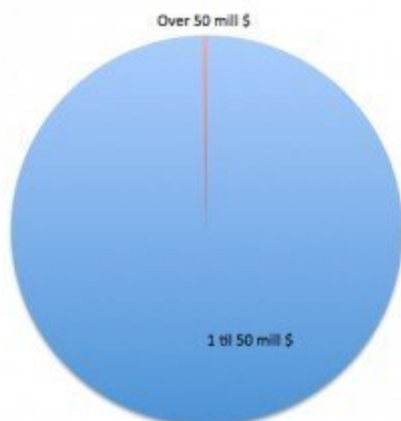
De rikes andel av menneskeheten

De ultrarike

Men blant dem finnes det ei gruppe av *ultrarike*, som kalles *ultra high net worth individuals (UHNWI)*. Det er folk med minst 50 millioner dollar i investerbar formue. I følge *Credit Suisse* utgjør de 98.700 personer i hele verden. Mens de rike utgjør 0,45% av menneskeheten, utgjør de *ultrarike* 0,31% av de rike:

De ultrarikes andel av de rike

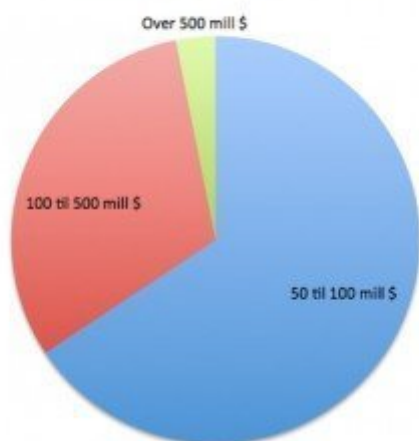

De ultrarike er 0,31% av de rike.

Vi er nå nede på ei gruppe som utgjør 0,14% av menneskeheten, og som hver seg har minst 50 millioner dollar i investerbar formue.

Men selv de ultrarike deler seg i ulike grupper. Slett ikke alle har like mye formue og makt.

Fordeling av de ultrarike

Hva skal man kalle den rikeste gruppa, de med investerbare formuer på over 500 millioner dollar (3,2 milliarder kroner)? *Superultrarike?*

De utgjør i alle fall 3100 individer eller **0,00004% av menneskeheten**.

Jeg mener å se tendenser til at det er i ferd med å danne seg en overnasjonal klasse av ultrakapitalister. De er ikke lenger bundet av nasjonale begrensinger. Planeten er deres lekegrind, og de henter ut sin profitt hvor de måtte ønske og plasserer den ([eller gjemmer den](#)) der de måtte ønske.

De ultrarike som klasse

Det krever grundigere studier for å slå fast hvor vi skal trekke skillet mellom dem i den globale overklassen som har virkelig makt, og dem som bare profitterer på det, men en

rimelig antakelse er at vi snakker om sjiktet av de *ultrarike*, altså litt over en promille av menneskeheten. Og blant dem ser vi et tydelig oversjikt som altså ikke er flere enn at de ville få god plass på hovedtribunen på Ullevål stadion – sjøl om de følger avstandsreglene.

Gjenstående spørsmål

Denne drøftinga reiser to spørsmål (minst):

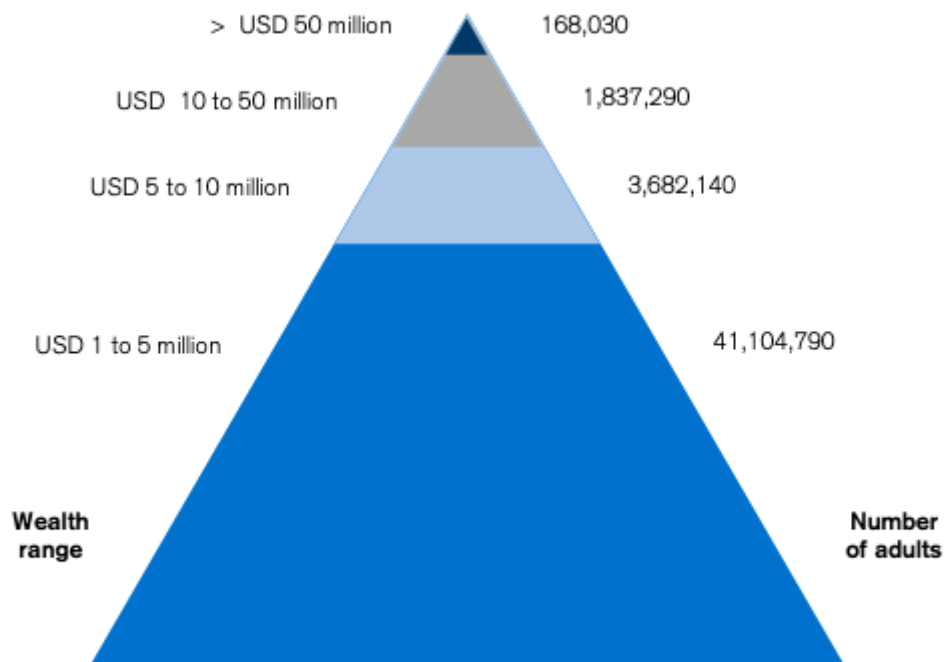
- Hva gjør dette med analysen av kapitalismen? Vi skal vise at ikke er bare denne gruppa superrike mennesker dominerende i kapitalistklassen, som Rødt helt riktig skriver. De tilegner seg også profitten på en annen måte enn resten.
- Og hvorfor ser vi tendenser til at det intellektuelle småborgerskapet lefler for finansoligarkene? Se for eksempel artikkelen [Washingtons grønne forgreninger i Europa](#).

PS: Nyere utgaver av *Global Wealth Report*

Her har vi brukt en *Global Wealth Report* som er noen få år gammel. Det finnes nyere utgaver, og her kan du laste ned [Global Wealth Report 2020](#).

Den fanger opp noen av endringene under koronakrisa, men bekrefter ellers tendensen i det vi skriver ovenfor. Det er blitt noen flere på toppen av pyramiden. Men pyramiden er blitt spissere, det vil si de på toppen drar fra alle oss andre. Det er 168.000 som har en investerbar formue på over 50 millioner dollar og 4.830 som har en investerbar formue på over 500 millioner dollar. De får fortsatt god plass på hovedtribunen på Ullevål.

Figure 8: The top of the pyramid, 2019

Source: James Davies, Rodrigo Lluberas and Anthony Shorrocks,
Global wealth databook 2019

Pål Steigan

Artikeln finns också tillgänglig här: <https://steigan.no/2021/05/de-superrike-som-klasse/>

VII.

Litteratur för självstudier om imperialismen

J. A. Hobson: *Imperialism* – Spokeman 2012 (ursprungligen utgiven 1902)

Rudolf Hilferding: *The Finance Capital* – (ursprungligen utgiven 1910) – se <https://www.marxists.org/archive/hilferding/1910/finkap/index.htm>

Rosa Luxemburg: *The Accumulation of Capital* – Routledge 2003 (ursprungligen utgiven 1913)

Nikolai Bukharin: *Imperialism and world economy* – Monthly Review (ursprungligen utgiven 1915)

Vladimir Iljitj Lenin: *Imperialismen och splittringen inom socialismen* – artikel publicerad 2016: <https://www.marxists.org/svenska/lenin/1916/10.htm>

Vladimir Iljitj Lenin: *Imperialismen som kapitalismens högsta stadium* – Proletärkultur 1983 (ursprungligen utgiven 1917) – se också <https://www.marxists.org/svenska/lenin/1916/imper.htm>

Sovjetunionens Vetenskapsakademi: *Politisk ekonomi: Avsnitten om imperialismen*, sid. 335 – 396 – Proletärkultur 1986 (ursprungligen utgiven 1954)

Bo Gustafsson: *Sverige och världshandeln* – Arbetarkulturs förlag 1963

Pierre Jalée: *The pillage of the third world* – Monthly Review Press 1968

Harry Magdoff: *Imperialismens politiska ekonomi* – Zenit 1969

Pierre Jalée: *The third world in world economy* – Monthly Review Press 1969

Arkady Yerusalemsky: *German imperialism: its past and present* – Progress Publishers, Moskva 1969

Tom Kemp: *Teorier om imperialismen* – Raben & Sjögren 1972 – se även https://marxistarkiv.se/imperialism/kemp-teorier_om_imperialism.pdf

Samir Amin: *Kapitalism i globaliseringens tid* – Daidalos 1999

Immanuel Wallerstein: *Världssystemanalysen En introduktion* – Tankekraft 2004

John Bellamy Foster/Robert W. McChesney: *The Endless Crisis How Monopoly-Finance Capital Produces Stagnation and Upheaval from the USA to China* – Monthly Review Press 2012

Jesper Roine: *Thomas Pikettys Kapitalet* – Volante 2014

John Smith: *Imperialism in the twenty-first century* – Monthly Review Press 2016

N.B. Turner: *Är Kina ett imperialistiskt land?* – Oktoberförlaget 2017

Samir Amin: *Modern Imperialism, Monopoly Finance Capital, and Marx's Law of Value* – Monthly Review Press 2018

